

A
ZALAMEGYEI VENDEK

18 SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT ÁBRÁVAL

ÍRTA :
GÖNCZI FERENCZ

ábč

a tanárok e-kompetenciái a kétényelvű iskolákban
e-kompetence učiteljev v dvojezičnih šolah

Lendava-Lendva, 2013

A
ZALAMEGYEI VENDEK

18 SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT ÁBRÁVAL

———— Í R T A : —————
GÖNCZI FERENCZ

MINDEN JOG FENTARTVA

Lel. sz. 132/1914

———— KAPOSVÁR, 1914 —————
NYOMATOTT S ZABÓ LIPÓT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

ELŐSZÓ.

A zalamegyei vendekről szóló ismertetést 1887-ben, tehát ezelőtt 27 évvel, mint egészen tapasztalatlan fiatal ember irtam s tettem közzé a „Muraköz” című lapban. Oly időben, a mikor nálunk a „Magyar Néprajzi Társaság” még meg sem alakult s a szó szoros értelmében vett néprajzot Magyarországon alig művelte valaki. A kik ezzel foglalkoztak, azok jórésze inkább a magyar nép s egyes nemzetiségek eredetét kutatták. A népnek részletes leírásával alig törődött valaki.

Ilyen körülmények között az én ismertetésem is csak hézagos, tökéletlen lehet. Az! Hogy ez így van, én érzem, tudom legjobban. De hiányossága mellett sem értéktelen. Értékes maga az összehordott anyag s ez megérdemli, hogy önálló füzetben is nyilvánosságra jusson.

Ha ezelőtt 8-10 évvel fogtam volna e leíráshoz, bizonyára többoldalut, részletesebbet, szakszerűbbet nyújthattam volna.

Az egész Vendség alapos tanulmányozása, ismertetése igen háladatos munka volna. Szívesen vállalkoznám rá, de mostani körülményeim azt egyáltalán nem engedik meg. Talán e kis füzet kedvet s alapot nyújthat másnak e szép feladat teljesítésére. Örülnék rajta.

Ismertetésemben nem tértem ki a zalamegyei Vendség földrajzi, történelmi viszonyaira, egyes községeinek nevezetességeire; a tárgyi néprajz hiányos; a gazdasági viszonyokat is csak épen hogy érintettem. Mindezekre akkor nem gondoltam. Most részben pótolom.

A vendekről szóló régi ismertetésemhez a szokások leírását bővítettem. Az adatokat *Terenta János* áll. iskolai igazgató-tanító ur volt szíves részemre gyűjteni, a miért neki e helyen őszinte köszönetemet fejezem ki.

Kaposvár, 1914 márczius 1.

Szerző.

BEVEZETÉS.¹⁾

„Leirni csak azt lehet, amit lát, vagy látott az ember ... Magyarországot leirták már többen, jeles emberek, olyanok, kik beutazták keresztül-kasul, minden irányban. De mi az, mit egyes ember láthat, még ha egész életét is annak szentelné? Igaz, hogy a tudós mindig a legfontosabb anyagot gyűjti össze munkájához, de azt bármilyen bölcsen dolgozza is fel, – az legfeljebb egy kitünő váz lesz. Néptanítók! adjátok meg a váz csontjaiba a velőt, adjatok rá húst, idegeket, ereket és beléjük a vért! Az élettelen vázba életet adjatok s előtetek áll szép hazátok eleven, hü képe. Ha mindenki egy cseppecskével is járul a munkához – sikerül!”

Ezt írta Dr. *Simonyi Jenő* lelkes felhívásában a „Néptanítók Lapja” 1883-ik évi egyik számában.

Nem tudom, mily eredménye volt felhívásának, de engemet e felhívás buzdított arra, hogy a vend nép viselete, szokásai, családi, társadalmi élete stb.-ről érdekesnek kinálkozó anyagól összegyűjtsem s leirjam.

Egy népet jól leirni nem könnyű feladat még akkor sem, ha a leiró közöttük él, annál kevésbbé oly esetben, midőn az illető azok között kevés idege tartózkodik, avagy a leirandó nép közt csak keresztül utazik.

Ez utóbbi esetekben a leirók rendszeren valamely eredeti leirást vesznek alapul, melyhez hozzáfűzvé a maguk felületes tapasztalatait s történi kalandjaikat, valamint a népet jellemző vagy tán jellemezni akaró – néha már csak a multban létezett – különösségeket s leirottnak vélnek – ha a szerzők nem is, de a jámbor olvasók – egy népet.

1) Szószzerint közlöm ismertetésemnek ezen akkori bevezető részét.

Hogy ez így van, mi magyarok, sajnos, még mindig tapasztaljuk – magunkon. A rólunk író külföldi utleírók a betyárt, a kanászt, a csikóst s cigányt ki nem hagynák leírásukból; pedig némelyek tán egyet sem látnak ittjártukban, az említettek közül, nem tudják, hogy a kanász már nálunk sem külön legény a csordásnál, a betyárok is elvesztették népszerűségüket s már körülbelül nálunk is csak annyiban léteznek, mint más nyugati országokban. Czigányokat sem igen láthatnak, legalább olyan költőieseket nem, milyeket az ő képzeletük otthon megteremtett; találnak s látnak Budapesten a vendéglőkben – jeles zenészek alakjában.

A gulyás, paprikás s más speciális magyar ételekről is ítéletet mondanak, ha nem is ettek. Szóval, összeirnak olyan badarságokat, melyek nemzetünket érdekessé igen, de *vonzóvá* nem lehetnek hivatva lenni.

A nép szokása, jelleme, előhaladása stb.-be a leírók mélyen nem igen hatolnak, mert behatolni a legtöbbnek alkalmja sincs. Pedig mi domborit ki jobban egy nemzetet, mint annak a népben gyökerező s abban megőrzött – ősi – szokásai, melyek jellemébe is bepillantást engednek vetni; erkölcsé, mely a nemzet összesége értékének kifejezője, előhaladása, mely életre termettségét van hivatva bizonyítani?

Az intelligencia, mely szokásaiban, erkölcsében, családi s társadalmi életében a nemzetközi divatos törvényeknek hódol, mely műveltségében – természetesen – nem a sajátlagost (tehát egészen a nemzetit sem) követi, a maga világpolgári csiszoltságában nem lehet oly kifejezője a nemzetnek, mint maga a nép.

Tehát ne kicsinyeljük a népet megismerni, mert – mint fentebb említők – ő benne tükrére találunk a nemzetnek. A nép egyik-másik sajátsága bár csekély s semmitmondónak tünik fel, mégis, nem egyszer, érdekesebb s mondjuk hozzá – értékesebbek a tudományra nézve, mint azt gondolnók.

Nálunk, e soknemzetiségű államban, kiválóan szükséges úgy a magunkbeli magyar népet, mint egyes nemzetiségeink népét is meggyerni. Hazánkban a nemzetiségek felét képezik a lakosság számának s így magatartásuktól sok függ az állam békés fejlődését illetőleg. Ha ismerjük őket, gondolkodásmódjukat stb., könnyebben alkalmazkodunk hozzájuk, vagy alkalmaztatjuk őket magunkhoz.

Hogy a nép megismerésére újabb időkben még a legmagasabb helyeken is nagy súlyt fektetnek, elég felhoznom Rudolf Ő cs. kir. Fensége kezdeményezéséből s közreműködésével létesített „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben” cz. művel, mely maga köré vonta Ausztria s Magyarország szellemi arisztokratáinak színe-javát. Sőt a trónörökös Ő Fensége maga is buzgó ismertetője egyes vidékek lakóinak; utazásait s vadászatait megörökíteni hivatott, élénken irt könyveiben rendszeren a nép jellemzésének főbb leírásával is találkozunk.

Ki tagadhatná, hogy valamint sok más, úgy ezen a téren is, a tanítókat tehetnének. Ha mindegyik leírná községe, vidéke népeinek viseletét, szokásait, erkölceit stb., a tudósok által leirt váz csontjaiba csakúgyan megadhatnák a velőt, rájuk a húst, az idegeket s ereket, beléjük pedig a vért.

S ehez tőlük inkább az anyag összegyűjtése s egyszerű leírása, mint annak szakszerű, tán tudományos elrendezése kívántatik; ez utóbbi sokszor a csakis azzal foglalkozóknak sem sikerül mindig, annál kevésbbé követelhető azoktól, kik foglalkozásuknál fogva egyik tudományágnak sem lehetnek speciálisai, hanem encyclopedisták, kiknek – hivatásuk természete szerint körülbelül minden tudományághoz egyformán van közük.

Csekélységem is összegyűjtve a zalai vend nemzetiség főbb ismertetéséhez megkivánt anyagot, jóakarattal, de magam által is eléggé érzett szakértelem nélkül, leirtam viseletüket, foglalkozásukat családi, társadalmi életüket s szokásaikat, mert – tudtommal – a zalai vendekről ismertető közlemény vagy könyv mindeztideig nem jelent meg.²⁾

2) Ezt 1887-ben irtam. Azóta a vendekről általában Bellososits Bálint irt elég hosszú s bő ismertetést az „Osztrák-Magyar monarchia írásban és képben” cz. műben.

A ZALAMEGYEI VENDEKRŐL ÁLTALÁBAN.

Zala megye vendjei, kikel a magyarok „bőmhéczeknek”, szláv testvérek „bohnczeknek” is neveznek, a Mura folyó, továbbá a Stájerország és Vas megye határai által alkotott sarokban (alsólendvai járás), számukhoz képest kis felületen laknak.

A zalamegyei Vendségben 27 község s 2 említésre méltó major van. A községek a következők: Adorjánfalva, Alsóbesztercze, Bagonya, Bántornya, Belatincz, Cserföld, Felsőbesztercze, Filócz, Hársliget, Kislippa, Kispalina, Középbesztercze, Lendvaerdő, Lendvanyires, Lendvarózsavölgy, Lendvaszentjózsef, Murabaráti, Murahely, Muramelencze, Murarév, Murasziget, Nagypalina, Örszentiván, Tüskeszér, Zalaivánd, Zorkóháza, Zsissekszer.

E 27 község s 2 major lakosainak a száma 22.364. Ebből magyar: 2107, vend: 20.257. Vallásra nézve tulnyomóan róm. katolikusok. Kevés köztük az ág, h. ev. és izraelita. (A mellékelt térképen tévesen van Kót és Kapcza a vendeklakta községek közé véve.)

A zalamegyei Vendség teljesen lapály, mely Nagy- és Kispalina, Zorkóháza körül több helyütt mocsaras, sűppedékes. Az ilyen helyeken csak nagy szárazság idején lehet járni. Kora tavasszal és ősszel, nagyobb esőzések-
kor az utjai is nehezen járhatók.

A zalamegyei Vendség részletes térképe.

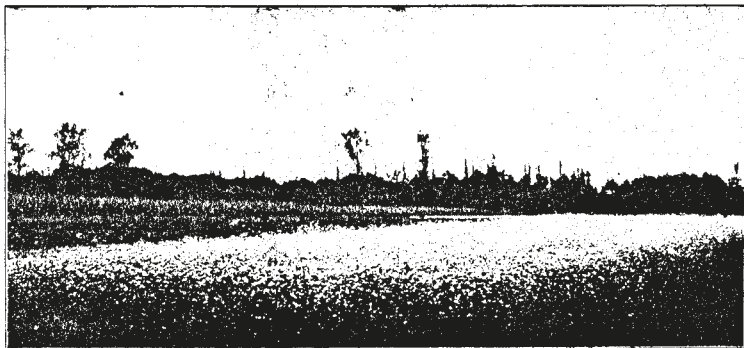
Emelkedettebb része e vidékeknek Belatincz s környéke, a hol már kitünő buza terem, holott a Vendség más részein csak a kukoricatermelés hálás.

Számbevehető erdősége a Zichy Ágost-féle belatinczi uradalomnak van. Ezen erdőség főleg berekfákból áll, melyek itt a legjobban diszlenek. Más fát a füz- és nyárfán kívül, alig látni. Ezek szegélyezik a réteket, szántóföldeket, a patakok s mocsarak mentét, itt -ott kis ligetté csoportosulva. Gyümölcsfa kevés van.

A községek házai nagy területen szóródnak szét. Gazdasági viszonyai a vidéknek javultak. Míóta a lakosság Amerikába jár ki, azóta a föld ára meg-

négyszereződött. Ezelőtt 27 évvel a legdrágább föld holdja 600 korona volt, ma 2400 korona.

A zalamegyei Vendség legjelentékenyebb községe *Belatincz*.

Mező a Verndségben őszszel.

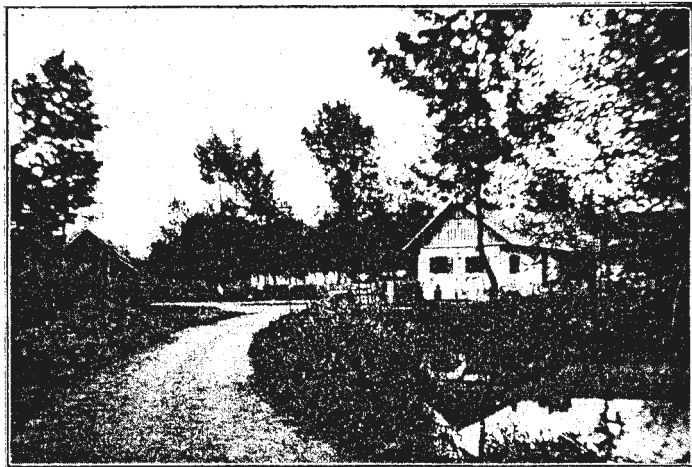
Városias külsejű, Zichy Ágost gróf szép kastélyával. Azután *Bántornya*, (Turnisca,) melyei a nép „városnak” nevez. A XIV-ik században épült románstílyű temploma teszi híressé, melyben Szent László életének nevezetesebb mozzanatai vannak, falfestményekben, megörökítve. *Cserföld* szép templomáról nevezetes.

A vendek egynemzetiségűek a stájeri szlovénekkal. Elődeik az avarok kíséretében telepedtek le s az ő fenhatóságuk alatt éltek. Midőn az avarok hatalmát Nagy Károly megtörte, a frankok uralma alatt szlovén fejedelemség alakult, melynek főhelye *Blatno*, (Urbs palodorum,) a mostani Zalavár helyén feküdt. E szlovén tartomány utolsó fejedelmei, Bratiszlávot a magyarok 896 táján legyőzvé, a pannóniai szlovén fejedelemség összeomlott s a szlovén nép nyugot felé huzódott. E nép maradványai a zalai s vasmegyei vendek.

A községek egymáshoz nagyon közel fekszenek; a népesség sűrű. Elmondhatjuk, hogy a Vendség nemcsak Zala megyének, hanem Magyarországnak is egyik legsűrűbben lakott területe.

A vendek németek, horvátok s magyarok közé lévén élve, nagyon termé-

szetes, hogy viseletükben s szokásaikban, valamint családi s társadalmi életükben sok közös vonás található a szomszédbeli másajku s nemzetiségű lakosokéival.

Magánosan álló ház ligetszerű környezetben.

Minél kisebb tömegben lakik bizonyos területen valamely nemzetiség, annál többet veszít eredetiségéből; annál kevertebb a viselete, szokása s nyelve. Az erdélyi szászok, kik nagyobb tömegben laknak, nagyrészt megőrizték s tán jobban megőrizték ősi szokásaikat s germán beszédmodoruk eredetiségét, mint maguk a németországi németek; holott a szétszórtabban lakó szepesi, baranyai s bánsági németek már sokat veszítettek azokból. A kisebb terre szorult németek, mint Zalában, Somogyban s több helyütt egészen beolvadtak a magyarságba, illetve az őket körülvevő nemzetiségekbe.

Hazánk szlávjai közt is elég példát találunk az állítottakra, melyek részben a vendeknél is konstatálhatók.

Az egyes vend férfiak viselete például egészen magyaros, sőt magyarosabb (különösen ünnepi ruhájuk,) a szomszédbeli magyarokénál, másrészt pedig inkább stájeros, tehát németes: némelyek ruházata fele magyar, fele német stb. (Pantalló s magyar dolmány v. megfordítva.)

Nyelvükben sok magyar és német szóra akadni s csaknem minden második községben eltérően beszélnek, vagy legalább eltérőleg ejtik ki a szókat, a szerint s oly módosulással, a mint az őket körülvevő nemzetiségekhez közelebb, vagy távolabb esnek.

Régi szokásaikat nagyobbbrészt megtartották, a mire azon körülmény enged következtetni, hogy azok alapjukban véve eltérők a környékbeli más nemzetiségiekétől. Ott azonban, hol a magyarokkal vegyest laknak, szokásaik is átváltoztak vagy legalább módosultak.

Öreg vend férfi.

Németekkel v. horvátokkal vegyes község a Vendségben nincs. Magyarokkal vegyes község csak 3 van, u. m. Dobronak, Kapcza és Kót, melyeknek teljes elmagyarosodása már a közeljövőben várható, mit elsősorban a népis-
kolák segítenek elő nagyban.

A vendek családi élete patriarchális, saját (vend) intelligenciájuk nincs. Foglalkozásukban nagy szorgalmat s ügyességet tanusítanak, a művelődés iránt is nagy fogékonysággal bírnak.

Természetükre nézve jámborak s e mellett félénkek, beszédesek s barátságosak. Jellemükre nézve azonban ingadozók s otthonjukban való viselkedésükben alázatosak; felsőbbjeik irányában külsőleg nagy tiszteletet tanusítanak, de hiányzik náluk a nyíltság s őszinteség.

Öreg vend nő.

A vend nép testalkatában középtermetűnek vehető, de igen sok szálas egyénre is találni közöttük. A férfiak, általában véve, véznák, kövérségre nem hajlandók. Fejük nagyobbrészt hosszúkás, arcszínük világos sárgás, de barna is. Feltűnő sajátosságként említhető náluk a pisze orr, különösen a nőknél.

A vend férfinak szakála s bajusza ritka, rendszeren 19-20 éves korukban kezd serkedzeni. Az öregebb férfiak sem a bajuszt, sem a szakált általában nem kedvelik, azért azokat leborotváltják. A fiatalabb nemzedék azonban – úgy látszik – szívesen hord bajuszt, de a szakálnak ő sem nagy barátja.

Hajukat rövidre nyírják nemcsak a férfiak, de az asszonyok is. A leányok hajukat konty alakjában hordják, férjhez menetelükkor azonban bucsut mondanak nem egyszer szép hajuknak s mint asszonyoknak a kegyetlen szokás által előírt rövid haját kell hordaniok.

A vend nők általában – de különösen a leányok – szépek. A szépségüdesége azonban náluk nem tartós, mert hamar férjhez mennek. Szépségüket arcuk szabályossága, arcbőrük finomsága s annak fehérségén ülő mérsékelt pir teszi feltűnővé.

Táplálékuk.

A vendek fő tápláléka kukoricza, köles, hajdina, krumpli s tejből áll. Táplálkozásuk nagyon silány.

Kenyerüket téltől egész aratásig rendszeren kukoriczából, aratástól őszig rozs és árpa keverékből sütik. Kenyérbe a kukoricza tusájál is (koczenya) felhasználják, mit az úgynevezett „sztópába” apróra összetörnek s megőrlik, azután a kenyérliszttel összekeverik. És az ily kenyeret a vend izletesnek találja; még a leggazdagabb házaknál is található kukoriczatusával kevert kenyér.

Levesül az u. n. metéli, borsó, krumpli, káposzta, répa stb., továbbá a tej szolgál.

A vend asszonyok a rántást nem ismerik. Ők tehát a levesbe nem rántanak, hanem habarnak, némelyek pedig – habarás helyett – a zsirt (forróan) egyenesen beleöntik a levesbe. Főzeléket nem főznek. A paradicsomot sem ismerik. Sajátságos ételük a gibanicza s krapczi.

A gibaniczat buzalisztból készítik, úgy, hogy a tésztát vékonyra nyújtva, arra diót, mákot, túrót s cukrot tesznek s rétegezik oly formán, hogy 4–6 réteg is esik egymás fölé a nagyobb tepszikben. Megsütve a kemenczében, beviszik az asztalra s evés alkalmával szeletekre szétmetélik.

A krápczi tésztáját néha bóza, néha meg bózával kevert rozslisztből készítik. A tésztát kissé vastagra hagyják s rá édes tejbe főzött s túróval kevert köleskását s gyakran apróra tört diót is tesznek s tejfellet leöntik.

A vendek napjában háromszor étkeznek. Reggel az ebédre valót is elkészítik. Reggelire rendszeren tejeskását, borsólevest, ebédre inkább káposzta- vagy répalevest (de mindig egyfélét) főznek. Reggelineél a pálinka sem hiányzik. Vacsorára külön főznek vagy sütnek. Nyáron künn a mezőn vagy hegyen dolgozásuk alkalmával ebédre nem esznek főtt ételt, hanem kenyeret s nagy, kerekalaku, tejjel dagasztott, vastag kukoriczapogácsát s hozzá bort. Vasárnap úgy élnek, mint hétköznap. Nagyobb ünnepek alkalmával sütnek húst s különféle – nagyon is primitíven készített tésztákat.

A vend asszonyok főzési ügyességéről semmi dicséretet sem mondhatunk. A tésztafélék készítése, illetve sütésében nagyon ügyetlenek, a majorságot is inkább szeretik főzni, – mert ez kezdetlegesebb – mint sütni. Az eledel készítésénél a tisztaságot sem igen veszik ügyelembe. A kenyér dagasztásánál pl. sok egyszerűen leveszi a fején lévő kendőt s a kenyértésztát beledagasztja. A milyen szorgalmasak és ügyesek a termények termesztésénél s betakarításánál, oly ügyetlenek azoknak feldolgozásában.

A vendek, mint általában a szlávok, nagyon szeretik a pálinkát. Bort a talajviszonyoknál fogva nem termelhetnek, sörhöz is ritkábban jutnak, azért a pálinkával sokkal közelebbi ismeretségben állnak.

Gyümölcsöt keveset fogyasztanak, mert gyümölcsfájuk kevés van s annak kezeléséhez nem is értenek.

Egészségi állapot.

Az egészségi állapot a vendek közt nem kedvező. Igaz, nincsenek különös betegségeik s a betegedések aránya sem nagy, de – különösen az idegenek – már első tekintetre feltűnhetik vézna, sovány, sárgás színű, egészségtelen alakjuk, mi a vidék talaja mocsarosságának, tehát egészségtelenségének tudható be. A vend nem oly egészségtől duzzadt arczu, mint a közellakó, murántuli horvátok v. a szomszédos magyarok. Életük is rövidszaku.

A Mura melletti községekhez, mint: Muramelencze, Murasziget s Beszterczen a lakosok egyrésze golyvás, mi a víz minőségében lelheti magyarázatát.

Ruházatuk.

Viseletük, ruházatuk jellemzőt, feltűnőt nem mutat, noha a szomszédos nemzetiségektől több tekintetben eltér; vegyüléke – különösen a nők – a magyar és német viseletnek. A férfiak viselete általában inkább magyaros. Náluk a ruházatnál állandóbb megállapodás nem tapasztalható. Átveszik, keresik, sőt mondhatjuk: hajhásszák a divatot, melyet a saját izlésük szerint módosítanak át. Mind a nők, mind a férfiak viselete az „urias” felé hajlik.

A férfinem a nyári hétköznapokon asszonyaik által font s varrott len- v. kendervászomból készített, szűkesszélű, rojtnélküli gatyában, ugyanoly szövötű ingben (rövid mellénnyel) s hűvösebb időben vékonyka, barnás-fekete kabátban jár. Télen pedig magyar nadrágot, hosszú, felöltőalakú kabátot, gyér zsinórozással s rövidszáru csizmát hordanak.

Vasár- s ünnepnapokon fekete posztóból varrt, csinos szabásu magyar v. német nadrágot (pantalló) s ugyanoly színű v. halványvörösén tarkázott rövid kabátot s hosszúsáru, szabályos, apró ráncozatu csizmát viselnek, melynek szárán, némelyeknél különféle színű, czérnákkal kivarrott czifrázatok vannak. A nős s megletebb férfiak urias szabásu téli felső kabátot is hordanak.

A nők ruházata igen csinos. Lábbeliül ők is csizmát hordanak. Hétköznap viseletük sokkal egyszerűbb az ünnep- s vasárnapinál. Mind az asszonyoknak, mind a leányoknak hosszú, egyszerűen tarkázott, felül ráncba szedett s úgancsak felül 12-15 cm. széles „kollérban” (gallér) végződő szoknyájuk van, melyet dolgozónapon – kimelés tekintetéből, hogy színét jobban megtartsa – ki is szokták fordítani, illetőleg színe ellenkezőjéről hordani. A gallért 7 helyen félkör alakban bemetélik s ugyanannyi halcsontot raknak közéje, hogy alakját megtartsa s szilárdul álljon.

Vend gazda.

Ünnepnapok szoknyájuk tarka vagy fekete, alul egy pár fodorral ellátva. Köznapon viselt ingük fehér vászomból vagy tarka – vett – kelméből, a vasárnapi fehér gyolcsból van testhez illően készítve; ez utóbbit felül apró fodor is ékesíti; elől czifrán ki van varrva. Ingük felett – télen – fekete szövet vagy

bársonykelméjü rövid, hátul „másli”-val ellátott, csinos kabátot hordanak. Fejkendőjüket hétköznapon – az öregebbek ünnep- s vasárnapokon is – hátul kötik meg. A módosabbaknál, sőt a szegényebbeknél sem ritka a selyemkendő és selyemszoknya.

Vend menyecske.

Az asszonyok, kendőjük alatt, piros – a török fezhez hasonló – u. n. „poczin”-t viselik, mely lenyirt, rövid hajuk elfödésére szolgál.

A vendek ünnepnapi viselete nem egyeztethető össze hétköznap, nagyon is egyszerű viseletükkel s nem különösen a tisztaság iránt tanusított közönyükkel. Szobájuk, lakásuk s annak környéke, de maguk a lakók sem felelnek meg a rend s tisztaság igényelte enyhébb követeléseknek sem, mire alább elég bizonyítékot fogunk látni.

Tehát az ő vásár- s ünnepnapi, csinos, külsőleg tiszta viseletük nem a tisztaság s rendesség iránt való érzékük, hanem a fentebb is említett koros divatkeresésüknek folyománya.

Ház, lakás.

A lakás – több tekintetben – jellemzője a lakónak is. Tisztaságszerető, rendes egyén körülményei s viszonyai korlátai között nemcsak önmagára ad sokat, de lakására s annak környékére is. És ez nagyon természetes. Lakásában töltvén az ember élete legnagyobb részét, izlésének, rendszeretetének,

szóval egyéniségének bélyegét arra is rányomja. És ez áll mind egyesek, mind egyes népfajok, sőt egész nemzeteknél is, habár ez utóbbiaknál – a népet érte – rendszeren a hagyományos megszokottság alaki korlátai között nyilvánulhat csak egyesek izlése. Az erkölcsi s anyagi állapotokra is következett a lakás.

Vend leányok.

Úgy hiszem, a vend népet is eléggé fogja jellemezni az ő lakása.

A vendek házaikat legnagyobbbrészt derékszög alakban építik, rendszeren fából. A házak helyzete egymáshoz nagyon rendetlen, mivel a talaj vizenyős s így tetszésük szerinti helyre mindig nem építhetők. Különben náluk eme házak építését illető, nem épen dicsérhető, kényeszerű szokás ott is észlelhető, hol a talaj milyensége már nem vehető mentő okul.

A lakás áll szegényebbeknél egy, vagonosobbaknál 2-3 szobából. A szoba mellett van a konyha, e mellett a kamra, melyekhez zárt folyosón juthatni. A ház derékszög alatti elhajlásánál van az u. n. „pojáta” melyben a „sztopa” (köles, hajdina, kukoriczatusatörő) van elhelyezve; e mellett az istálló, néhol – a vagoni állás szerint – kettő is; szomszédságában ismét kamara s tovább a pajtafia.

A sztopa áll egy, a középén kivájt törzsökből, melybe a megtörendő kásaféléket teszik. E felett van a falba helyezett, faszegen forgó nyújtó (svóra), melynek törzsök felőli végén egy kerekalaku rövid fa (makater) van illesztve, úgy, hogy a törzsök kivájt üregébe épen beleillik. A sztopa feletti falban fogantyú van. A törő, megfogózkodva a fogantyuban, feláll a nyújtó hátsó végére,

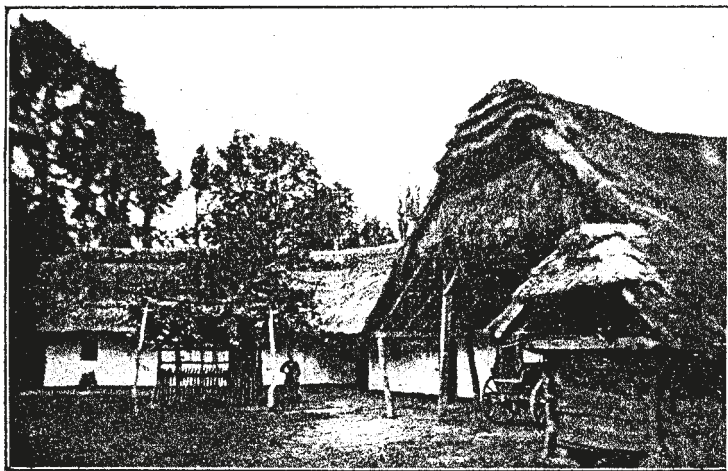
Hajdina- s kölestörő törzsök (sztopa).

egyik lábál a nyújtó szegére, másikat a nyújtóra illesztve. Lábaival a nyújtót magasan felemeli s egyikkel ránehezedvén, lecsapja azt, mialatt a másodikat hirtelen a szegre helyezi. A lecsapás, hol a bal, hol a jobb lábbal történik. A csapásokat végző makater belevágódik a törzsök üregébe, melyben a kása v. más egyéb van téve s így aprítja, töri azt. Az ilyféle kásátörés megtanulásához hosszabb gyakorlat kell, mert a törő lábainak úgyancsak ügyesen s megszokva kell járnia, lánczolnia, hogy el ne tévessze a lábrakást. Néha kötőféket is

kap a sztopa, t. i. felső végére kötelet kötnek s annak rántásával iparkodnak a nyújtó lecsapódását fokozni.

Az udvar nagyságái a derékszög alaku ház két szárának hosszúsága szabja meg, melyen túl a belsőségben itt-ott rét vagy gyümölcsös van.

A *szobák*, mint azok a házak, alacsonyak. Kicsi ablakokkal lévén ellátva, sötétek is. Az ablakokat – rendszeren csak egyet az udvar s elvéve az utcza felől vágják. A szobák butorzata nagyon egyszerű s kényelmetlen. Van bennük egy vagy több gyenge szerkezetűnek látszó, festetlen vagy kitulipánózott fenyőfaágy, a szoba egyik elősarkában az X-lábu asztal, melynek falmellett

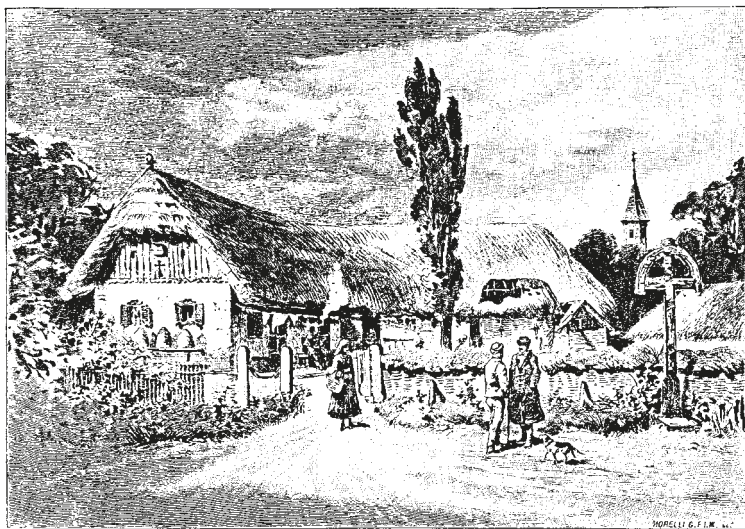

Vend leányok.

levő két oldalához, a falak mellé illesztett lóczák alkotják az ülőhelyeket, egy pár egyszerű szék s láda vagy ládanagyságu fekete alapszinű s keresztül-kasul czipázott szekrény.

Ágyiruhájuk is oly egyszerű, mint ágyuk. Ludat, legelőhiány miatt, ritka helyen tartanak, így dunnájuk s vánkosaik nem kényelmesek. A szinig tömött szalmazsákon kemény vászonlepődő, felül sovány párnák s vánkosok. Ágyteritőül kékre festett vászonlepődő szolgál.

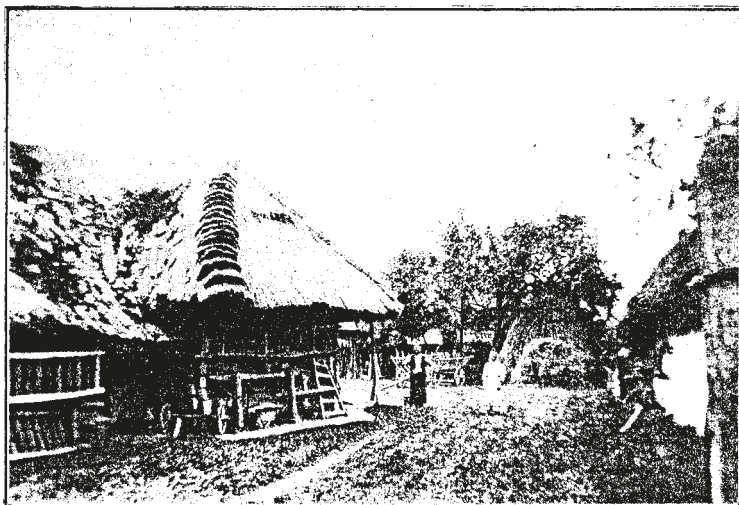
A falakon apró, különféle színű, kivágott papirok, üvegre festett izléstelen képek, milyeket még mindig látunk búcsukon, vásárokon árulni és különféle csecse-becse tárgyak függnek.

Régies ház, homlokzattal za utczára.

A szobának körülbelül $\frac{1}{8}$ -ad részét a kályha foglalja el, mely alacsony, négyzetletű s többnyire sötétzöld, pirosas vagy szürke színű. A kályhát a vendek belül bolthajtásosra készítik, hogy erősebben álljon s több terhet elbirjon. Mert ők a kályhát nemcsak fűlesre, hanem sok egyébre is használják. Náluk a kályha a kemenczét is pótolja; ebben sütnek télen-nyáron kenyeret, pogácsát stb., ezen kívül szárogatnak rajta tökmagot, kukoriczát s más terményeket. Sok helyütt a számos tagból álló család egyik-másik tagjának éjjeli fekvőhelyül szolgál; sőt némelyek nappali heverési vágyukat is itt elégítik ki. Körülötte

lóczák huzódnak, melyeken a téli estéken szívesen időz a család örege, apraja, felülve, vagy felkuperodva azokra. A vendeknél számos padlós szobát találunk.

Régies ház udvara.

A konyha szűk, sötét. Rendesen egy, palatábla nagyságu kis ablak van rajta, mely bizony gyéren osztja a világosságot. A konyha beosztása sem czélszerű s oly kicsiny, hogy két asszony nem igen foglalkozhatik benne, hogy egymást ne zavarja.

A kamrában vannak élelmiszereik: gabonájuk, lisztjük stb.

A pajtában különféle gazdasági eszközöket, hombárokát s más egyebet tartanak.

A falakat kívülről is, belülről is fehérre meszelik s tisztán tartják. A fal külső részének alját, mintegy 3 dm. szélességnyire a földtől, köröskörül feketére, kékre vagy sárgára festik s felső szélé fölött apró virágocskákat vagy sem-

mitmondó cifraságokat mázolnak. Házaikat (a faházakat) maguk építik.

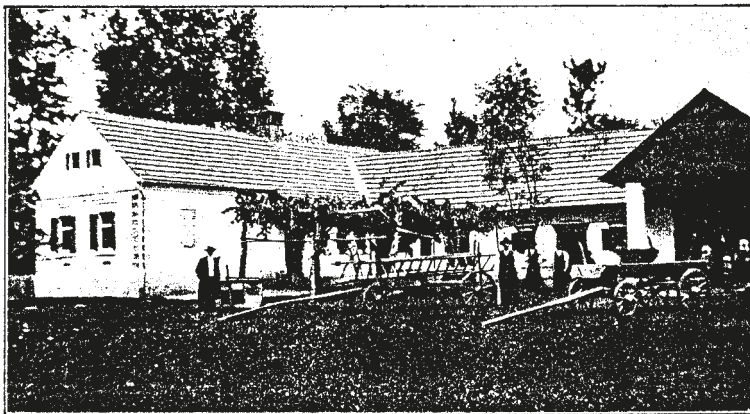
Az udvart általában sövénynyel kerítik he, melyen kaput s (ajtó helyett) hágsót használnak. Az udvar rendszeren füvel van benöve, mit néhol kaszálnak is, de többnyire sertések legelőjéül szolgál.

Ujabbajta ház

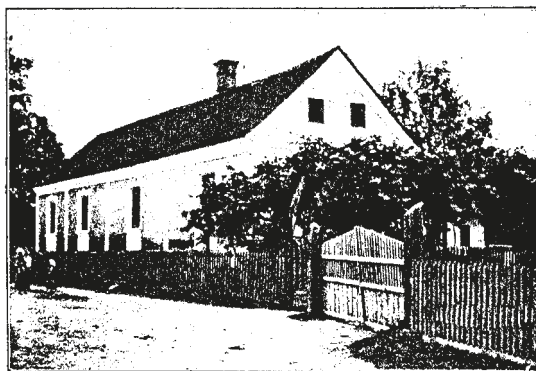
Lakásuk *környékének* tisztántartására keveset adnak. A lakást nem szellőztetik, pedig elkelne, mert házaik többnyire vizenyős talajon vannak, szükségessége téhát még jobban hangsúlyozható volna, mint a kedvezőbb talajviszonyu lakásoknál. Különben a szellőztetéssel sem sokat nyernének, miután az oldalról (utca felől), honnan jobb levegő jöhetne, nincs ablak. Az udvar felőli részen meg ott van mindjárt a trágya s szemétdomb, ahonnan üditő levegőt nem kaphat. Mert a vendeknél az udvar legszembeötlőbb ékessége a trágyadomb, melyet a legtöbb háznál közvetlen a szoba ajtó előtt halmoznak fel s így a le nem vezethető s egész nyáron át tisztátalan, büzhödt mocsarak által fertőztetett levegő romlottságát még maguk is tetézik. A vendeknél majdnem minden háznál van egy kis kút, nem kerülvén sem nagy fáradságba, sem sok költsébe annak ásása; de azokban sem található üde, tiszta

viz. Nagyrészt tehát nem lehel csudálni, hogy » lakosok egészségi állapota nem kedvező.

Nagyobb kőház.

A vendek lakásánál a rendet s tisztaságot tekintve, több kirívó ellentétet találunk. Míg a ház falának belsejét, de különösen külsejét a lehető legtisztábban tartják, addig a szoba bútora, ágyneműje s a maguk fehérneműje,

Nagyobb kőház.

nekülönben a tisztogatást igénylő eszközöknél s tárgyaknál annak ellenkezője tapasztalható. Tüzelőfáját majdnem – a tárgyhoz arányított – művészi rendben tartja; más szükségletei s produkcióira meg nem fordít sem elhelyezését, sem megbecsülését illetőleg kellő gondot.

FOGLALKOZÁSUK.

A vend nép főfoglalkozása a földmivelés, mezei gazdálkodás, melylyel kapcsolatban az állattenyésztés a megfelelő mértékű. A Mura mellékén egyes halászatot is üznek, de az inkább mellékfoglalkozás, mivel egymagában nem nyújt alkalmat a megélhetésre.

Fatermékük a kukoricza, mely egyes helyeken, mint a három Besztercze környékén, a talajt kiválóan kedveli; továbbá köles és hajdina. Ezen kívül – különösen Belatincz vidékén – búza, rozs s árpa is. Ez utóbbiak a Mura folyásához közelebb fekvő, süppedékes, vízállásos helyeken nem diszlenek. E helyeit erre tulnyomólag kukoriczát termelnek.

A földet igen szorgalmasan s jól *munkálják* meg. Munkas termelési módjuk azonos a környékbeli lakókéval. A földet – különösen a kukoricza alá – keskeny közökben szántják, hogy a víz a földről jobban lefolyhasson és hogy a víz állását a barázdákba szorítsák, nehogy a bevetett közök kárt szenvedjenek.

Állatok közül nagyobb mértékben lovakat, teheneket, disznókat, továbbá házi szárnyasokat (a lud, pulyka kivételével) tenyésztenek. Különösen a lótenyésztésre adnak sokat; ebben ritkítják párjukat. Magyarország kevés vidékén látni annyi szép s oly jól gondozott lovakat, mint náluk. A vend maga a kukoriczát tusásan eszi, de lovának tiszta kukoriczát ad. Aránylagos kényelme is nagyobb a lovának, mint magának. Hétköznapokon eldolgogzat velük, de a munkánál nagyon is kiméli. A nyugalomra szánt hetedik napot lovával pontosan betartatja, maga azonban jár ide-oda, sárban esőben – gyalog. Lovát dologidőn kívül nem szereti befogni; még a saját kényelmére is sajnálja. A szomszéd stájerországi tárán kívül lakó németek még misére is úgy kocsi-káznak be, a vendek meg – tekintet nélkül az útra s időre – az esküvői útat is rendesen gyalog teszik meg. Fuvarozásokra, a lovak iránt való tulhajtott, kiméletességüknél fogva, éppen nem valók. Más háziállataikat is kimélik, a mi egyrészt jószívűségük tanúsága, de nem oly mellékben, mint a lovakat.

Mint munkaszerető, iparkodó s élelmes nép, a mezei gazdálkodás mellett, bizonyos időszakokban, midőn a mezei munka nem köti le, vagy csak részben foglalja el, haszonért sok mindenre ráadja fejét. Nyáron a szegényebbek elmennek Zala megye magyar néplakta vidékeire, Somogy megyébe aratni, csépelni, mert náluk a munka mennyisége nincs arányban a munkakeresőkével. Némelyek a közeli uradalmakban vagy egyesektől rétet, földet vesznek fel felébe, harmadába, melyekre még napszámot is szolgálnak. Feles földeket, nem egyszer kétórányi távolságban is, felvesznek s ugyanoly távolságra járnak a napszámot leszolgálni.

Az ipar- s kereskedésre nagy a hajlandóságuk. Köztük csaknem mind-egyiknek van – mellékfoglalkozásként – valami mestersége. Egyik csizmadia, másik takács, harmadik köteles, továbbá szabó, kovács, bagnár stb., stb. Ha valamelyiknek csizmára van szüksége, ritkán vesz a vásáron, hanem vesz bőrt s odaadja a szomszédjának vagy komájának, ki olcsóért, néha tán barátságból vagy vizontszolgálat fejében is elkészíti. Ha nadrágot vagy kabátot akar csináltatni: vesz kelmét s a falubeli közelebbi ismerősének átadja, ki aztán becsületesen megvarrja. Így van ez más szükségletnél is. Náluk az egyszerűbb, könnyebb iparágak mind képviselve vannak s igen olcsón dolgoznak; megelégesznek, ha mesterségükben annyit kapnak naponta, mint kaszálás vagy kapálásért szolgálnak. Azért köztük iparos (kivéve Belalinczot, mely inkább városias jellegű s a hol szépszámu intelligencia lakik,) ritkán telepedik meg, miután a parasztmesteremberrel olcsóság tekintetében a versenyt nem állhatja ki. A vendek az ipart téli mellékfoglalkozásul tekintik; kik azonban nevesebb iparosokká nővik ki magukat, a nyári évszakokban is dolgoznak, könnyebbnek tekintvén a tü, olló s kalapács kezelését a kasza, kapa s ásó forgatásánál.

Az adás-vevést, csere-berét kedvelik s ha tehetik, e szenvedélyüknek is szívesen áldoznak. Némelyek kupeczeskednek, teheneken, lovakon stb. nyerekednek. E végből a vásárokat messze vidékeken is felkeresik. Elmennek Stájberba, sőt Zagoriába is, mely útjukra, kivált azutóbbira, néha egy hetet is rászánnak.

Az asszonyok s leányok is faképnél hagyják néha a főzőkanalat, hogy melékesen valamit hajtsanak a konyhára. Ezek, nemkülönben egyes suhanczok, beállnak tyukász-szenzálnak. E vidékről a házi szárnyasokat s tojást Bécsbe szállítják, a szállítás könnyítése s gyorsasága végett megbiznak egyeseket vásárlással, mely után az illetők bizonyos %-ot kapnak. E kereskedés is megtalálja bennük egyéneit; némelyek önállóan üzik, noha szerény mértékben.

A megbizott vicze-tyukászok a tojást hosszú, kerek, vessző vagy sziaács hátikosarakban szedik (a nők csakis tojást vásárolnak s azt fejen vihető kosárban hordozzák); a szárnyasok részére ugyanolyan alaku, de vászonnal bevonottat használnak. Nem egyszer láthatni a falu végén, hogy az ily tojásgyűjtők, az út mellett ülve, fontos arczczal számlálgatják áruikat s cserélnek eszmét spekulációjuk eshetőségeiről.

A férfiak mellékfoglalkozása még a zenei művészet egyik ága, melyről később lesz szó.

A nőkre a mezei munkában ugyanazon teendők haramlanak, (kivéve a szántást s kaszálást,) mint a férfiakra. A vend asszony s leány csépel, arat, résztvesz a legnehezebb mezei munkákban, mert a férje v. apja a lovaknál gyakorolt szokásos humanizmusban nem igen hajlandó (bár nem roszszivüségből) dédelgetni. A nők szintén nagyon szorgalmasak. Kendervágás alkalmával felkelnek 2-3 órakor, vágnak reggeli 4-5 óráig s mihelyt világos van, mennek mezei munkára. Az Alsólendvához közelebb lakók, eladásra szánt tejféléikkel hajnali 2-3 órakor elindulnak hazulról Lendvára s még sötétben bekiabálnak vagy bekopogtatnak az ablakon, hogy vesznek-e tejet, turót, vaját stb.

A kender, len feldolgozása, illetve szántásához a vendségben külön kemenczéket használnak, melyeket a falu szélén, árnyas, védett helyekre készítenek. Ilyen kemenczékkel a vend közegek körül vannak véve, melyek-

hez a kendervágás évadjában a szomszédbeliek, kiknek közös tulajdona, kiviszik vágójukat s míg kenderük, lenük vágását el nem végzik, állandóan ott tartják.

A kemencze elején egy kis, ajtó alaku üres tért hagynak, melyen keresztül a kemenczét fűtik, felül pónák vannak vízszintesen helyezve, ezekre rakják a vágandó kendert, melyet a belül rakott tűz melege szárít.

CSALÁDI ÉLET.

A vendek a családi élethez különös érzéket nem mutatnak. Régi, százados szokások, (mert amit ők e tekintetben gyakorolnak, mindenesetre a régi idők maradványa) a mértékadók, melyek szerint a legfontosabb lépések egyike, a nősülés is történik, ők vagyon szerint nősülnek. Az ily nősülés hátrányait – még ha köznép is az, melynél divatos – nem szükséges fejtegetni. A legény elveszi a leány birtokát s viszont; ők egymásnak inkább ráadások – a vagyonra.

Gazdag legény nem vesz el szegény leányt, még ha különösen kiváló tulajdonokkal bír is; szegény legény nem számíthat gazdag legényre, ha még oly „derék” is. Ők az egyén becsét – lehet mondani – majdnem kizárólag a vagyoni állás szerint mérlegelik. Az erkölcsi érték a nőknél sem igen jön tekintetbe. A házasság megkötésénél nem a kölcsönös vonzalom, a szeretet szolgálván alapul, családi életük első hetei sem oly mézések vagyis édesek, mint akkor lehetnének, ha a férj s neje közt bensőbb viszonyról lehetne szó. Náluk nem alkalmazható e szó „feleség”, mert bizony az asszony a jogban – kivált akkor, midőn hozományát még nem kapta ki s nem vitte a házhoz – korántsem feles, még nem is harmados; hanem néhol csak tizedrészét élvezheti annak, mit egészséges családi életben, a magyar köznépnél tapasztalhatunk.

A szülők vagy közeli rokonok kiszemelnek fiuknak egy megfelelő vagyonu leányt s aztán a szülőktől, ha árva, a rokonoktól, megkéri a kezét; arra a szülők nem igen számítanak, hogy a személyek összeillenek-e vagy nem, a boldogulást biztosítottnak látják a vagyonban; a többiben – gondolkodják – majd összetörődnek! A haszonvág, mely a férj részéről a nő után való birtokigény kielégítésében nyilvánul, másodrendűvé teszi a nőt a családi életben. Ha több évig kell várnia a neje hozománya után, nem egyszer szemrehányással él. A nő szerepe a férjével szemben alárendeli; az ő parancsai szerint cselekszik s végzi azon teendőket, melyek megszokott, kizárólagos női s anyai foglalkozásának körén kívül esnek.

Azt sem állíthatjuk, hogy náluk a férj és neje között levő kapcsolatot gyermekeik szorosabbá fűznék. Mert a vend gyermekeit nem tartja Isten áldásának. – Hogy is? hisz akkor a birtok köztük apróra szétdarabolódik s ő sem élhet gond nélkül, nem szerezhet vagyonához, épp a gyermekek számos volta miatt. Nem úgy gondolkodik ő, mint a somogyi sváb, ki ilyformán okoskodik: „ha több gyermekem lesz, több dohányt termelhetek”. A somogyi svábnak van min szorgalmatoskodni, de a vendnek – a lakosság sűrűsége folytán – kevés, soknak semmi.

Házasodásnál vagy a leány, vagy a legény szüleihez, illetve tartózkodási helyére költözködik a házaspár; oly eset ritkább – s csakis azoknál forog fenn, kiknek szülei nem élnek, – hogy külön lakásba mennek, külön háztartást vezetnek.

Ez gazdagoknál s szegényeknél egyaránt szokás. Így aztán van eset rá, hogy egy szobában két, három, sőt négy házaspár is lakik, egy családot alkotva a szülőkkel vagy sógorokkal. Az ily egyesült családok a vagyont közösen munkálják, munkáltatják, de jogban, a jövedelem élvezésében is közösek. A családfő ez esetben az apa vagy anya, illetve ipa.

Az ipnak menyéje vagy veje is gyakrabban hozományyal jön a házhoz s ezt maga kezeli és élvezi.

Ilyen házaknál az asszonyok s egyrésztől néha a család közti fő, a „mamicza”, napamasszony, ha ő nem él, akkor az asszonyok közt a legidősebb. Ez süt, főz, varr, míg a többiek inkább a külső dologra vannak utalva. Közöttük a legfiatalabb asszonnynak nincs valami irigylendő helyzete, ő szegény egészen cselédszámba megy, kinek az idősebb asszonyok csak parancsolnak.

Ha a házaspárok szülei, illetőleg ip, vagy napuk meghal, az együtt élt sógorok szétválnak, egyik kifizeti a ház értékét vagy birtokrészébe számítja, a többiek máshol néznek lakás után, leggyakrabban házat építenek vagy vesznek. De nem egyszer feleznék is a házon vagy továbbra is együtt maradnak.

Az ip és vő, illetőleg szülők és házas gyermekeik egymással jó viszonyban szoktak élni; a többiek közt inkább asszonyi csetepáté s terefere csinálja a galibát.

Náluk több ok is lehet a nyelvcsatára, mint férjeiknél; ő rájuk a külső mezei munkán kívül is oly soknemű aprólékos dolog vár, melyek köztük a

nemtetszést vagy véleménykülönbséget könnyen kiváltja egymás ellen. Ott vannak a gyermekek is. Ahol 2-3 család van, ott az Isten áldása vagy csapása tekintélyes számra szaporodik fel: mindegyiknek van egypár fellelt vagy nem fellelt kincse – gyermeke képében; ezek czivakodnak, ütik-verik egymást, köztük – legalább néha-néha – egy kis rendet kell csinálni. Bemegy az egyik asszony, védelmébe veszi saját magzatát s üti a másikat, a másik meg – más alkalommal – az övét stb. Ez mehet sorban, mely miatt kölcsönös neheztelés s harag következik.

Bemenve egy ily család s még több családtagból álló házba, elmegy kedvünk barátja lenni az efajta családi életnek. Hátha még hozzágondoljuk, hogy ez apró nemzedék mászkál ágyon, ágy alatt, kályhán, asztalon s mindenütt! Meri a vendeknél az ágy nem csak éjjeli fekvésre, hanem nappali heverésre is használtatik. Ha a családtagok egyike-másika fáradtan hazatér,

Játszó vend gyermekek.

az ágyra dobja le magát kipihenés végett; vásár- és ünnepnapokon is nem egyszer itt élvezi át édes semmittevésben a nap jellegében értetődő „tabula

rasa” programpontjait. A gyermekek is akkor mászkálnak az ágyra, mikor tetszésükre van. Ez egyik oka azon tisztátalanságnak, mit a vendeknél tapasztalhatni.

Gyermekeiket nagyon egyoldalulag nevelik s nevelési irányuk külsőségekre szorítkozik; szoktatási módszerük hiányos s egyoldalú, példájuk hatása pedig kétes értékű. Az apákat teendőik jobbadán távoltartják kisebb gyermekeiktől még télen is s az ő befolyásuk különben sem lenne valami üdvös a gyermek lelki fejlődésére, hiányozván – műveltségi fokuknál fogva – az a természetes gyöngédség, melyben az igazi anyák oly páratlanok.

Az anyának sincs elég ideje ahhoz, hogy gyermekeivel a megkívánt mértékben foglalkozhatnék. Míg kicsinyek, ruhadarabokba burkolva az ágyon vagy teknőben a földön, a vagyonosabbak bölcsőkben tartják; a nyári munkaidőben pedig, kivivé magukkal a mezőre, árnyas helyekre helyezik el őket, hol szabadon sirhatnak versenyt, az anyák el lévén foglalva mezei munkával, ha nagyobbacska gyermeket nem rendelhetnek melléjük, az anyai szeretet sem mentheti meg őket attól.

Később, elérvén az iskolai évet, de azután is, korukhoz képest több gondban részesülnek, legalább a külső ruházat arra enged következtetni.

A hol több család lakik együtt, ott a gyermekekben a szülők iránti tisztelet nem lehet oly kizárólagos, mint az a szülői tekintély jogosan megkívánhatná; ott az apa és anya a családi s rokoni együttlét fegyelmességének – hogy úgy mondjam – nyüge alatt gyermekei előtti megrovásoknak van kitéve. A családok feje rászól az apára, anyára; az apa gyermekei előtt néha leszidja, eldöngeti az anyát; a családtagok közt apróbb szóviták vagy pörlekedések, ha egyszer nem, másszor előfordulnak; ezek mind hátrányosan hatnak mind a nevelésre, mind a szülők iránt tartozó tisztelet becslésének fokozására.

Egészen kedvező állapotot találunk azon családoknál, hol a szülők maguk laknak egy házban. Ott a gyermekek tisztességtudóbbak, gondozottabbak, a nevelési irány is észszerűbb.

Gyermekeikkel szemben a szülők nagyobb szigort nem követnek; gyermekeik már suhancz korukban egyenjogositottaknak érzik magukat

szüleikkel. A vend természete nem olyan, hogy felsőbbtség gyakorlásában különös kedvet találna.

Ritkán adja magát elő oly eset, hogy a fiu szülei iránt durván viselné magát, a mit nagyrészen a családi élet patriarchális volta is kizár.

Leánygyermekjeikről ugyanazt mondhatjuk, ők már 15-ik éves korukban férjhezmenés esélyeivel foglalkoznak. A leányok alig lépnek ki az ismétlődő iskolából, már férjhez mennek. Tudok rá eseteket, hogy az ismétlődő iskolába kötelezett leányok közül mentek férjhez egyesek, t. i. a gazdagabbak, mert náluk a gazdag leány kapós, ha nem is szép. Szép a vagyon! Sőt nem egyszer hallottam asszonyokat azzal kérkedni, hogy 14 éves korukban mentek férjhez. Bizony nagy ugrás az a komoly élethez! De melyikük adná rá a fejét, hogy gondolkoznék azon: helyes-e a szokásuk? Egyikük sem! De különösen a boldog (!) leány nem, ki éretlenségében fel sem bírja fogni, hogy mi a házasság élet. A szülők meg a helytelen szokás káros volta fölött való gondolkodást szívesen hagyják az utódoknak.

A testvérek egymás közt való viszonya nélkülözi a melegséget, de nem viszálykodnak.

Családi életükben való szokásaik egyszerűek, keresetlenek. A szülők egy tálból esznek gyermekeikkel s cselédeikkel. Az anya a terítővel bevont asztalra felteszi a nagy cseréptálat, melyből a család apraja, nagyja – közvetlen eszik. A tányért szívesen mellőzik, ha maguk vannak.

Téli estéken, a nagykerületű kályha melege vonza a család tagjait magához, hol estelenként elbeszélgetnek, míg a „Zdrava Mária” elharangozása a mécses vagy gyertya meggyújtására nem készíti őket. Este elővesznek valamiféle házi munkát: az aszszonyok fonnak, gombolyítanak, foltoznak stb., a férfiak kukoriczát morzsolnak, mesterségükben szorgalmatoskodnak stb. Este szeretnek korábban lefeküdni, hozzá lévén szokva a korai felkeléshez.

TÁRSADALMI ÉLETÜK.

A társadalom minden rétegének s nemének meg vannak különleges sajátosságai, melyekre a nemzetiség, vallás, kor, rang stb. befolyásoló mértékének nagyságai adják meg a jellemzőségét.

Ki mily körjén nevelkedik, forog s él, szokásaiban is ugyanolylyá lesz, azt látja s találja lelkivilága legtöbbször anyagi körülményeinek is legmegfelelőbbnek s azt is követi. Ha áll ez általánosságban, még jobban áll a népre vonatkoztatva, mely conservativ természeténél fogva még többnyire idegenkedik mindazon befolyásoktól, melyek reá társadalmi életében s szokásaiban átalakítólag halnának.

Hazánk különböző nemzetiségeinek köznépe, beleértve magyar köznépünket is, a középkortól a legujabb időkig keveset változott. Nemzetiségeink ősi hagyományai jelentékeny módosulást nem szenvedtek, erkölcsök, tősgyökeres gondolkodásmódjuk – a régi. A népnél megtaláljuk magát a nemzetet, gyalultatlan állapotban. Kivételt e tekintetben a vendek sem képeznek.

A zalai vendek társadalmi élete s szokásai több tekintetben figyelmet keltők, melyek az érdekesség több oldalúságával kinálkoznak külön figyelemre.

Családi életük egyszerűségében s elvonultságában nyilatkozó sajátosságok ugyanoly irányban s viszonylagos körben nyernek folytatást társadalmi életüknél is.

A vend, békés hajlamánál fogva, szomszédjaival jó egyetértésben él. Házaikat, belsőseiket egymásétól kerítés (sövény) által különítik el s ezzel a viszálykodás magvát sokszor magában rejlő aprólékos jogi igények felcsigázásának is útját vágják. No, meg a szomszédok háziállatainak sokféle alakban előjönni szokott kártevésai sem ingerelhetik őket egymás ellen. A fülemile füttyök pedig mit sem veszélyeztetik náluk a békés viszonyt.

A szomszédok érdekközösségüknél fogva segítik egymást a munkában. A szegényebb szomszéd elmegy a vagyonosabbhoz napszámba, ez meg viszont szolgálatul felsántja földjét, hazahordja szénáját stb. Ha a házat kell zsuppolni, kertet igazítani vagy künn mezei munkát végezni, a szomszéd az,

kit első sorban hinak segítségül s ki saját jól felfogott érdekében szívesen is megy. És e kölcsönös kisegítések barátságukat is bensőbbé teszik.

Ha templomba mennek, a szomszédok egymást rendesen megvárják, hogy elbeszélhessék heti dolgaikat, a termési kilátásokat stb.; mert hétköznapon, ha együtt nem dolgoznak, az egymással érintkezéshez s huzamosabb eszmecserehez nincs idejük.

A vásár- s ünnepnapok azok, melyek jobban összehozzák őket nemcsak a templomban, (hová nagyon szeretnek járni,) hanem a különböző nemű s e napokon tartatni szokott ünnepélyeik, mulatságaik s eseményeiknél is.

A vendeknél nem találjuk azokat az apró, kedélyes lefolyású társas összejöveteleket, pl. fonókat, disznótorokat, különböző társas játékokat, a miket magyar helyeken, még ha nem is mindenütt, fellelhetni, minek következtében a fiatalság két nemének egymással való nemes érintkezése elől az út mintegy el van zárva. A községekben nem láthatni, hogy a leányok maguk közt vagy legényekkel együtt a nagyobb tereken vidító játékokban keresnének szórakozást, ilyféle ártatlan s a fiatalságra jótékonyan ható időtöltést ők nem ismernek. Pedig nem mondhatnók, hogy hajlandóságuk nem volna rá; van, mert a szórakozásnak a kedélyes, szabad idejében gondtalan kedvű vend, noha az élet örömeiben való osztályrész kivételében, túltakarékoskodó voltánál fogva, igen szerény, hol teheti s alkalom kínálkozik, tán még költséget sem igényel, örömet átadja magát mulatságaiban a közös hangulatnak kedélyességbe menő emeléséhez.

A nem nyilvános jellegű s a magaviseletben mindenestire tisztesebb korlátokat szabó mulatságok sokkal ritkábban fordulnak elő, semhogy a fiatalság, sőt a korosabbak is mulatozási vágyukat ezzel kielégíthetnék. A korcsma az, mely e tekintetben kárpótlást nyújt; ez képezi nyilvános mulatságaik egyedüli színterét, hol mindegyik kitombolhatja, kimulathatja magát esze, izlése és kedve szerint.

Ha zene van egyik vagy másik korcsmában, nem kell sokáig várni a közönségre; a zene hívogató hangja hamar összehozza a fiatalságot.

Megjelennek először is a közelbeli gyermekek, azután a legényék, a leányok; estefelé az öregebbek is elballagnak egy pohár borra vagy csak

egyszerűen számát szaporítani a mindig bőviben levő jámbor szemlélőknek. Mert a Vendségben a korcsmai mulatságnak, ha zene van, rendesen több a nézője, kiket a zene, táncz vagy talán egy kis reményelt „potya” hoz össze, mint a voltaképp, a korcsmárosok részéről vendégzárba jövő közönség.

De azért a korcsmázásnak demoralizáló hatása általánosnak vehető, mely társadalmi életükbe is mélyen belenyul; bár méltatható oldaláról található benne oly vonások is, melyek egyrészt a kárhozható itéletet enyhítőleg ellensúlyozzák.

Elvitázhatatlan, hogy a fiatalságra s különösen a serdültebb hajadonokra erkölcsi tekintetben a korcsmai mulatozások igen káros következményűek, már annál fogva is, mivel ők zajosabb kedvtöltési s tánczvágyukat egyedül itt tölthetik ki.

A vendeknél – ki tudja mi okból – a leányoknak 13-14 éves koruktól kezdve lakodalmi mulatságokon nem szokás résztvenniök. Pedig ott a fiataltság érintkezési módja sokkal szebben, nemesebben nyerhetne kifejezést, mint a korcsmában. De hát az bevett szokás, melyen, – bármily ferdének tünik is fel, – miután gyökeret vert, nehéz változtatni.

A fiatal nem együttes korcsmázása lerontja mindazon tisztesség határát jelző válaszfalakat, melyeket a nemi különbség a köznépnél is megkiván. A leányok egy részénél az oly kedvesen ható szemérem – éppen a korcsmázás folytán – ledérségbe csap át, mely a nőiességet az érzékiség sodró vágyai alá terelvén, nem ritkán könnyelműségük áldozatai lesznek.

S hogy nemcsak a fiatalságra, de – mint mindenütt – a meglettekre sincs jó hatással a korcsmai dinom-dánom, az oly általánosan tudott tény, mit fölösleges bizonyítgatni.

A Vendségben egyes korcsmák majdnem minden második, harmadik vasár- vagy ünnepnapokon zenét tartanak, hogy több vendéget edesgesse- nek össze. *Búcsuk* alkalmával meg igazán elmaradhatatlan a zene; e nélkül a búcsuk aligha lennének oly kedveltek a fiatalság előtt, mint tényleg tapasztalható.

A búcsunap bezárója náluk is a korcsmai mulatság, melyen a bortól megzavart fejű férfinem szilaj csapongássá fajult jókedvének – mint másutt

is – a hősiecs verekedés szokta megadni a csattanós befejezést.

De a zene csalogató hangja nemcsak a nagyobbakat hozza össze a korcsmába, hanem a reménybeli apróságokat is, kiktől felfelé az öreg nagyapa- s nagyanyáig, ha máskor nem is, elballagnak némelyek családostól egy kis nézegetés, beszélgetés s csendes szörpölgetésre.

Az öregebbek nem tánczra valók, ők hát a hosszú X-lábu asztal mellé telepednek le nyugodt szemlélőknek a feleség, kicsinyük, esetleg unokájuk társaságában. Melléjük csatlakozik valamelyik bizalmas szomszéd, ismerős, sógor, koma vagy más rokon, (kikel megpillantásuk alkalmával első kötelességüknek tartanak borral megkínálni,) mely után egy kis társaságot alkotva, vig poharazás közben megered a beszéd, az ártatlan dévajkodás; megjön a jókedv, melyet a vig zene még fokoz: s ha már elég magasra nő a hangulat, az ének, dal sem hiányzik, mi nem egyszer az egész vendégsereget magával ragadja.

A mulatózók legzsibongóbb, legvigabb s legfigyelemre méltóbb része, természetesen, a fiatalság.

A leányok csinos, ilyenkor valóban választékos öltözete, örömei eláru-ló vidor arcza elég bizonyosságok, hogy kedves napjuk van. Búcsu alkalmával mindegyik leány bátran megy mulatni, nem fél a megítéléstől, hogy korcs-más, mire más alkalommal el lehet készülvé. De ezen tudat sem teszi elég bá-torrá ahoz, hogy a „tánczterem-” v. tánczhelyiségben foglaljon helyet; hanem (egy része valódi, más része ál-) szeméremből szélrül, a tánczhelyiséget körül fogva álldogál, várva és remélve, hogy a zene megszólalásával valamelyik le-gény – tán éppen az, kit óhajt – tánczra hívja, mit szokásos vonakodással, de legtöbbször titkolt örömmel el is fogad.

A nagyobb leányok mögött – köröskörül – állnak az éretlenebb 13-14 éves leánykák is, egyik-másik már azon reményben, hogy őt is érheti valame-lyik legény figyelme.

Az ácsorgó gyermekek örökké berzenkedő csoportja sem hiányzik, kik közt a siheder számba menők uralják a tért. Ezek a kordonon kívül mulatnak, itt tánczolnak, félig komolyan, félig pajkosságból, utánozva a nagyokat.

A legények magatartása adja meg többnyire a mulatság jellegét. Ők nemcsak a táncz, de a kötekedő magaviseletben is szeretnek legénykedni. A vend természetében nincs meg a verekedési vágy, ilyenkor mégis abban iparkodnak egymást tullicizálni. És ezen nincs mit csodálkoznunk. A fiatal-ságnak – egyeseknél egész bántó hetykeségig ment – önteltsége kedvteléseiben is szeret kitűnni s első lenni ott is, hol ebbeli vágyát legalább az eszélyességnek kellene korlátoznia. Az alkalmat műveltségi fokához képest tehát oly alakban használja fel, a mint azzal, a vele egy gondolkodásunknál respektáló hatást vél tenni.

Hősieskedésük legkedvenczebb tárgyai a más falubeli legények, kikkel szemben különösen szeretik megmutatni, hogy ki a legény a csárdában. Egyik búcsun az X falubeliek győzik le s náspángolják el az V falubelieket, ezek meg a szégyent nem akarva magukon száradni: más alkalommal torolják vissza. Ilyenkor nem tudnak egymáshoz simulni. Valamelyik résznek kell a domináló szerepet vinni.

A kisebb korcsmai zenés mulatságok lefolyása hasonló a búcsunapéhoz, csakhogy ott minden kisebb kiadása.

Mulatozási kedvüket természetesen a *tánczban* elégitik ki leginkább. A fiatalság rendkívül szereti a tánczot s azt hévvel, ügyességgel s sok kecses-séggel járja. Tánczok a polka. Van egy sajtáságos tánczok is, melyet a polkából faragtak s lényegileg polka is. E táncznál a zene szerint négyet (magukat gyengén jobbra-balra hajtogatva,) helyben tipegnek, azután polkával ugyanannyit tovább lejtenek s ismét megoltanak, ismételve a tipegést, azután a polkarészt. E két részből áll az ő „nemzeti” tánczok, melyet azonban inkább curiosumból, semmint szenvedélyből járnak. A csárdást csak hirtől ismerik, ami – ismerve tánczkedvüket s azon körülményt, hogy keleti szomszéd-ságukban magyarok laknak – szinte csudálatosnak tűnik fel, már azért is, mert a nagyobb területű Muraköz jó nagy részében a csárdás a főtáncz. Táncz közben a legények sajtáságos kurjantásokat tesznek. A tánczosnót, míg a zene

egyfolytában tart, nem teszik le s letenni illetlenségnek tartják, mely nem egyéb, mint a leány megszegyenítése.

Ha tánczközben mégis ott kívánják hagyni, az esetben más tánczost keresnek tánczosnőjük számára. A tánczok közti szünidőt vig poharazással töltik.

Téli időben gyéren látogatják a korcsmát; csak akkor mennek oda tömegesebben, ha „muzsika” van, de ilyenkor is – kivált a fiatalok – inkább a táncz kedvéért. Bort keveset fogyasztanak, sőt bizonyos alkalmakkor – a korcsmárosok nem kis bosszúságára – egyesek még enivalót is visznek magukkal, (húst, pogácsát,) hogy azért ne kelljen külön költekezniök; a maguk süttötte ételekbe bátrabban is haraphatnak s így a bor jobban csúszik. A vendek közt korcsmázás által kevés ember megy vagyonikig tönkre.

Ha otthonukban keressük fel őket s kutatjuk egymásközti tulajdonképeni társadalmi életüket, – azt különös figyelmet keltőnek nem találjuk.

Hétköznapiakon, még télen is, dologgal vannak elfoglalva, nincs elég szabad idejük a kölcsönös érintkezésre: legfőlebb estelenkint. Ilyenkor a szomszédok egyes családtagjai átrándulnak egymáshoz; az öregasszonyok – meglehet – pletykára, a fiatalok dévajkodásra, vagy tán egy kis nyilvános légyottra, melyen csak a szemeknek – s szíveknek szabad titkosan beszélniük.

Vasár- s ünnepnapok délutánjain, a mikor is rövidebb-hosszabb ideig a család mindenegyes tagjának van szabad ideje: a ház előtti kapu, ajtó, hágszó körül telepednek le; vagy a rendesen gyepes, pázsitos udvarra heverészenek, a hová néha-néha a szomszédbeliek is átszállingóznak s morzsolják az időt, legtöbbször élénk beszélgetés, tréfálgatás s nevetgélés között.

A zalai vendeknél osztálykülönbség nincs. Vend intelligencia nincs: a művelt osztály (mely pap, tanító, jegyző s gazdatisztekéből áll,) *magyar*. A vendeknél csak annyiban található különbség, hogy egyik gazdagabb, a másik szegényebb. Különben mind köznépszámba megy.

VALLÁSI ÉLET.

Az alsóbb osztályoknál, kiváltképe a köznépnél, a nemzetiségi s erkölcsi viszonyokon kívül a *vallás* is jelentős tényezőként szerepel a társadalmi élet szokások jellemzéséhez; sőt mondhatjuk, hogy vallási külsőségek érvényesülnek társadalmi életük majdnem minden mozzanatainál.

Ha maguktartása, beszédmodoruk, érintkezési s társulási viszonyuk külsőségeit teljesen elfogadhatnók a lelki élet tükrének; ha tetteik is igen sokszor egészen ellenkezőjét nem mutatnák annak, a mit a külsőség máza vonzó alakban mutat: érthetően tárulna elénk erkölcsük, tisztában lehetnénk jellemükkel. Ámde a külsőségek a legtöbb esetben nem nyújtanak kellő támasztó pontot, azok tévedésbe ejtők.

A vallási kultusz minduntalan való kifejezésre juttatása a köznépnél – sok helyen – csak pusztá alakiség, melyet legtöbbször nem a benső vallásos érzet sugal, hanem a megszokottság tetei, mintegy ösztönszerűleg. A vallásos külsőségeknek való hódolás a köznépnél majdnem általános, mely nemzedékről nemzedékre száll még azoknál is, kikre nézve – sajnos! – a vallás már nem tekintetik oly kincsnek, mint óhajtandó volna.

De a nép vallásos nézete, vallásos kedélye, bármint van is gyakran elmentében a tényleges valóval, még a legtöbb helyen, mint kiemelkedő vonás szerepel erkölcsi életük s jellemük elbírálásához.

E szempontból kísértem meg én is a zalai vendek vallássosságának külső nyilvánulásait leírni.

A vendek a római kath. vallás hivei. *Külsőleg* nagyon vallásosoknak látszanak, amit lépten-nyomon tapasztalhatni, akár családi, társadalmi életükben; akár mulatságaik s ünnepéyeik között. A szokásos imádságok iránt kiváló figyelmet tanusítanak. Mihelyt kis gyermekeik beszélni kezdenek, imádkozni tanítják őket. Még mielőtt iskolába adják, – felfogó tehetségük-höz mérten – elsajátíttatják velük a közimádságok legtöbbjeit.

Reggeli felkelésnél az egész háznépnek az imádság az első; imádkoznak (ha hallják) hajnali, továbbá déli s esti harangszóra; a férfiak (mint illik) levett kalappal. Imádkoznak reggeli mosdás, törülközés alatt, evés előtt (asztali

áldás) s évés után. Ha este gyertyát vagy lámpát gyújtanak, szintén hosszabb imát mondanak. Tehát napjában eleget imádkoznak.

Az ivó, mielőtt borral telt poharát szájához vinné, el nem mulasztja mondani: „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” s ha ivott, a jelenlevők rámondják; „Adja Isten egészségére!” Ha valamelyik tüsszent: „Jézus segíts”-el mond; mások pedig kívánják, hogy „Adja Isten egészségére!” vagy „Isten segítse!”

Ha egymás lakásába mennek, – a nap szaka szerint – „Adjon Isten jó reggelt, jó napot vagy jó estét!” avagy Dicsértessék a Jézus Krisztus!” – köszönnek; eltávozáskor meg: „Isten vele!” „Adjon Isten jó éjszakát!” szokás mondani. Az úton is – egymással találkozásnál – oly alakban köszöntik egymást. A fiatalabbak a korosabbaknak: „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” melyre, feleletül „Mindörökké, amen!”-t kapnak; a korosabbak, a nap szaka szerint „Jó reggelt, jó napot, jó estét!”-tel üdvözik egymást, az Isten nevét mindig beleszóve.

Beszédjük is az Isten, Jézus, Mária s egyes szentek neveinek említésével van tele. Isten nevével óhajt, örül, buslakodik; Isten nevével kíván másnak rosszat és Isten nevével átkoz, kesereg stb.

Korcsában a legzajongóbb mulatozás közepett sem felejtkeznek annyira magáról, hogy midőn harangoznak, – szokásos illendőséggel – ne imádkozzék. Ilyenkor a zene elhallgat s még a legkirugóbb mulató is magába száll egy pár percze s ájtatos arcot csapva elimádkozza a magát.

Miután a világi dalokban szegények, a korcsában is éneklnek az egyházi énekeket, nem egyszer egész odaadó szenteskedéssel, hogy elvégezve, ékes „világi” kurjantásokkal adják meg rá – csengő poharazással egyetemben – a kellő nyomatékot.

Mezőn, munkaközben is kiválóan kedvelik az egyházi énekeket. Kender-, lentörésnél a falu végére vagyis szélére épített kenderszárogató kemenczék körül rendszeren korán reggel s késő este összejött asszonyoknak s leányoknak is az egyházi énekek a legszórakoztatóbb eszközük egyhangu munkájuk élénkítésére.

Az egyházi ének iránti előszeretetüket nemcsak a világi dalokban való szegénységük, hanem érzékenykedésre hajlandóságuk, kedélyük lágysága

is fokozza. E szembetűnő vonások néha meghaló alakban nyilvánulnak. Pl. nem egyszer láthatni, hogy korosabb emberek, midőn vásárról, mezőről haza hajtanak, levett kalappal énekelve ballagnak barmaik után. Egész vezeklés!

A búcsukat is szeretik látogatni. Távolabbra eső hiresebb búcsukra tömegesen mennek (rendesen keresztel) valamelyik falubeli, jó hirben álló énekes vezérlete s előéneklése mellett. Elmennek a hires horvátországi Bisztriczére; a földi étellel már leszámolt öregasszonyok némelyike még „Öreg-Mária-Czellbe” is (Stájerország) felzarándokol.

A NÉP JELLEME.

A vendek jellemzéséhez a következő vonásokat vélem kiemelendőknek:

A káromkodást lehetőleg kerülik. Leggyakoribb káromkodásuk (ha az ugyan annak vehető) az, „ördög” („vrag”) említése, de ezt is inkább mérges kifakadásaiknál használják. Istennel, Máriával stb. nagyon elvétve, rendkívüli alkalmakkor szidalmaznak.

Gyilkosság, öngyilkosság igen ritkán s számbavehető verekedés is csak nagyobb mulatságok alkalmával fordul elő köztük. Verekedési s kötekedési hajlam nincs a vend természetében; a hol teheti, kerüli is.

Nem bosszuálló, nem gyűlölködő avagy irigy. Könnyed gondolkodásánál fogva a megbántást, méltatlanságokat könnyen felejt s könnyen is engesztelhető. Egy pár szép szó, bizalmas, meggyőző beszéd vagy kis szivesség elég ahhoz, hogy szent legyen vele a békesség. Lekötelezni – a szivesség értékéhez arányított ideig – egy pár szivarral, egy pohár borral is lehet. De mélyebb bizalomra nem ajánlatos; ingadozó, szava megtartásához sincs elég ereje s meg nem tartása előtte közönséges valami.

Engedékeny, félénk; könnyen kapacitálható, gondolkodását meggyőződését sem nehéz irányítani. Lelkesedéshez, hevüléshez hig vére van.

Hiányzik nála a férfias becsérzet, önérzet, a férfias magatartás sőt még a kellő önállóság is. Büszke, pöffeszkedő, visszataszító dölyfű egyén a vendek közt csak elvétve található. A nyíltság sem sajátja, inkább annak ellenkezője. Ellenségével is iparkodik látszólag jó viszonyt folytatni. Az emberekhez, viszonyokhoz idomul, simul, alkalmazkodik, különösen ott, hol némi haszon is kínálkozik. A világ folyása ellen kevés kifogása van; nem elégedetlenkedő.

A vend haszonvágó, sőt kapzsi nép; e kapzsiságát némileg igazolja vidékük sűrűn lakottsága, hol a megélhetés, a „létért való küzdés” mindinkább nehezebbé válik. Munkásság, takarékoskodás kell ahhoz, hogy türhetően élhessen; és a vendben ez nem hiányzik. Épen a takarékoság tulzása az, mely oly irányt vesz, illetve vett, hogy az „enyém és tied” közötti különbségre nincs tekintettel.

A túlságos haszonvágy e különben jóra való és sok szép tulajdonnal megáldott népnek gondolkodásmódját nagyon lealacsonyítja s megrontja. Megrontja önérzetét, becsületességét, szóval jellemét.

A vend a lopást sem veti meg; szép szerével, (de engedelem nélkül,) még jó ismerőseitől is elvisz egyetmást, de csak kicsiben s alkalmilag; rendszeresen nem üzi. Nem rabol; gyenge természete van ahhoz.

Kérni, kunyerálni nem restel. Ha fuvarba vagy napszámba megy valamely úrhoz, idegenhez, könnyebb a lelkének, ha járandóságán felül még egy pár fillért kicsikarhat „dohány, szivar vagy gyufára való” czimen.

Különben – mint már itt-ott előzőleg érintettem – kedélyes, vig lelkületű; másokkal szemben nyájas, beszédes és barátságos; s e természet bárkivel szemben nyilvánul, sőt nem egyszer majdnem tolakodással fajul. Előzékeny; papja, tanítója s más uri emberek előtt – tisztességtudóan – már messziről leemelni kalapját s köszönti őket; irántuk kiváló tiszteletet tanusít, velük, – mint felsőbbjeivel szemben általán – illedelmes, sőt alázatos. Járandóságát, ha nem pénzbeli, meglehetősen pontossággal rója le.

Sajátságos szokásuk a gyakori kézfogás. Egymásnak már messziről nyújtják kezüket a kézszorításhoz; de nemcsak egymásnak, hanem más intelligens embernek, sőt a szolgabírájuknak is (pedig ő ugyancsak nagy úr elöltük!) s ez elől – ha meg nem akarják őket sérteni – a velük érintkező aszsonyságok sem igen lelhetnek ki.

Tudni óhajt mindent s a pletykát kedveli. Egymással találkozva, akár a mezőn, akár a faluban el nem mulasztja megkérdezni: „Hová megy?” „Mit csinál?” stb.

A vend a szomszédos magyar köznéppel nem rokonszenvez, sőt idegenkedik tőle; a mi nem csodálható, ha ismerjük a jellembeli különbségét. A magyarnak nyereséig menő őszintesége, nyíltsága neki nem imponálhat. A magyart „rossznak” tartja; azért mondja annak, kit rosszul akar jellemezni: „Te magyar!” s ezzel bántó sértést vélt mondani.

Eltekintve azon tulajdonoktól, melyek a zalamegyei vendeket árnyoldalukról jellemzik, a köztük élőkkel s velük érintkezőkkel megtudják magukat szerettetni. Külső megjelenésük, magatartásuk elfeledtetik hátrányos

tulajdonaikat, melyek különben sem oly szembeötlők, hogy előnyeikkel bizonyos mértékig ellensúlyozható nem volna. Alapjában jólelkű, csendes, jámbor, munkás nép, mely rokonszenvet érdemel.

Születés, keresztelés körül való szokások.

Esküvő után, előbb, mint a menyasszony a házba lép, anyja, esetleg más asszony egy tojást s egy gombolyag háziczérnát vesz kezébe. A pitvarnál a czérnát a menyasszony elé gördíti, a tojást meg a földre teszi. A menyasszony jobb lábával a tojásra lép s eltöri, hogy a mily könnyen s gyorsan eltörte azt, oly könnyen szüljön.

Mikor az asszony vajudik, egy kis darab kenyeret és bort tesznek az asztalra. Az asztalnak nem szabad üresen állnia, nehogy a születendő gyermekhez a rosszaság hozzáférhessen. Vannak oly bábaasszonyok, kik e foglalkozásukban kuruzsláshoz fordulnak. Pl.: nagy fejszét visznek a konyha közepére s azt szegény lebetegült asszonynyal – bizonyos mondások kíséretében – háromszor körüljáratják, hogy hamarabb szüljön.

Némely gyermeket, midőn megszületik, vánkosba burkolva azonnal az asztal alá tesznek, hogy kövér legyen.

A gyermek *keresztelese* körül gyakorolt babonákról adataim nincsenek. A keresztelésre vivés a szokásos módon történik. A keresztelés megtörténte után a bába és a komaasszony, ha másfalubeliek, a korcsmába térnek a csecsemővel együtt. Ott esznek, isznak s néha bizony pityókásan térnek haza. A gyermekágyas asszonynak a komaasszonya küld enni 8-10 napon át.

Régebben *paszítát* rendesen tartották. Ez már mindinkább ritkul. A paszítán esznek, isznak, beszélgetnek.

Házassági s esküvői szokások.

A házasság – mint már említve volt – kevés kivétellel a szülők vagy rokonok óhaja, akarata szerint történik. E végből néznek a legényhez vagyoni állás szerint illő nőt s azt megkéretik. Az sem ritka, hogy a nő, illetve leány adja valamelyik legénynek tudtára, miszerint férjül óhajtaná; de e szándékának közlését mellékuton s óvatosan teszi.

A leányt a leendő násznagyok kérik meg, rendszeren a legény kíséretében. Ha a leány szüleitől kedvező vagy határozott igenlő választ nyernek, mindjárt megbeszélik, mikor lesz a kézfogó, vagyis mikor mennek a paphoz „szemre”. A szemről délfelé hazatérő jegyesek s kíséretük, (násznagy, nyoszolyóasszony,) ha filiális községbeliek, útközben valamelyik korcsmába is be-néznek; előveszik a magukkal vitt kalácsot, esznek, isznak, vigadnak egy ideig. A lakodalom megtartásának idejét a hirdetési időtartam alatt határozzák meg. A harmadszori kihirdetés után néha 2-3 hétig késnek a lakodalommal, hogy ahoz kellőleg elkészülhessenek.

A vendégeket a vendéghívó (pozvacin) hívja össze. Ez kiválóan érdekes alakja a vendégségi lakodalmaknak, melylyel külön is érdemes foglalkozni.

Ha ismeretlen egyén vetődve a Vendégségbe, találkozni ily vendéghívóval, hamarjában aligha birna mást gondolni, mint hogy az valami éllelmes yanke Európába áthozott menázsériájából vagy valamely ethnographiai muzeumból megszökött sioux-indián; s ha a fehér arcz, e pillanatnyi, kissé erőltetett fellevés ellen nem szólna: aligha bátorsága is fel nem mondana e különös alakkal szemben.

Fantasztikus öltözetéből s furcsa magaviseletéből az ismeretlen nem is sejthetné, hogy ez vendéghívó, a lakodalmaknak mintegy udvari bolondja; kinek „tisztéhez” nemcsak a kijelölt vendégek meghívása, hanem a vallási szertartások által majdnem tulterhelt lakodalmi ünnepély bizonyos részleteiben egészen komorrá vált hangulat derültebbé tétele is tartozik. És ezt magaviseletével, pajkos humora s célzatos élczei által rendszeren el is éri. Ez által a lakodalom két oly tipikus vonás erős kifejezésének enged tért, melyek ellentétük szembeötlő voltánál fogva a vendégsereg hangulatát is az átme-

net nélküli szélsőségekbe sodorják. A komoly szertartásossággal, vagyis a magasztossal szemben, jobban mondva: közvetlen mellette áll a nevetséges; melyeket – mint tudjuk – nem egyszer ugyanis csak egy lépés választ el egymástól.

Itt azonban a nevetségesség nem folyománya a magasztosnak s nem is paródiája, hanem egy oly excentrikus hajlamu társa, mely amazt – mozgásaiban – teljesen érintetlenül hagyja; s táplálkozási anyagát is „illetékes” helyekről kapkodja, minden oly vonatkozás nélkül, mely amannak értékét közvetlen leszállítaná.

Vendéghívónak rendesen ügyes, tréfás, nős egyént szemelnek ki, lehetőleg a helybeli rokonok közül, kinek hivatalos teendője a vendégeket kétszer meghívni s leleményes hóhortjaival, bohóczkodásával mulattatni.

Eredeti viselete a következőkből áll: Fején van egy elhasznált, kopott kalapból átidomított czifra csákó, mely kívülről kivagdalt, színes papirossal van behuzva; erre különféle színű, keskeny, egész a vállig lelógó papírpántlikát öltenek; felül pedig egy csomó kakastollal illesztenek.

Mellét – a deréktól egész vállig – czifra, alul rojtos, kendő fedí; erre aggatják a lakodalmattartó által a násznép egyes főbb tagjai részére összevett, néha 10-15 darabszámot kilevő piros kendőket, melyek miatt az alsó kendő nem is látható. A kendőket csak egyik sarkuknál fogva tüzi fel, nehogy gondos elrendezéssel, illetve feltűzéssel, költőies lelógásukat veszélyeztesse.

Vállain tarisznya lógg. Benne annyi darab kenyér, a hány házhoz kell mennie, vendég hívás végett. E kenyérdarabkák számával kell bizonyíthatnia, hogy ő csakugyan feljogosított vendég hívó.

Hónaalja alatt vagy kezében hosszúnyelű fafejszét hord, melynek fokára sündisznóbőrt szegez; ez az ő botja, fegyvere.

Közvetlen csizmái fölé, mindkél lábszárára (némelyik kezére is) csengetyükel köt.

Szájában sipot tart. Sipja rövid borjuszarvból áll, mely a belsejébe illesztett nád segítésével szól.

Ezzel a felszereléssel indul el lárma, kurjongatás, ugrálás, sip és csengetyüszó mellett vendégeket hívni.

Vendéghívó (pozvacsin).

Nézője persze mindig akad, kivált a gyermekek köréből; sőt a falubeli ebek figyelmét sem kerüli ki; ezekkel mindjárt a baja is meg szokott gyülni. Azért előveszi sünbőrös fejszóját s védekezik ellenük, berzenkedik velük; kergeti megtámadóit vagy magát kergetteti. Másutt meg egy csoport gyermeket fenyeget meg s kerget szét. Néhol meg-megáll, egy nagyot kurjant, majd sipját fújva, hirtelen nekihogarasodik, eszeveszetten fut. . .

Beleköt mindenkibe s ha csak teheti, megtréfálja. Egyes helyeken, hol több nézője van, holmi alkalomszülte hóbotos dolgokat művel. Pl. neki-megy a fáknak, némelyiket meg le akarja vágni fejszójával, mivégből tetetett komolysággal nekikészülődik s kezdi vagdalni. Egyideig vagdalja, azután felfelnéz rá, hogy dől-e már? megint vagdalja, majd botjával mozgatja s egyszer csak – mint ha a fa dőlné – sebesen elfut. . .

Némely háznál meg a kapu felnyitásával vesződik, hogy az udvarba juthasson; midőn pedig felnyitja, a kerítésen mászik keresztül. Sok helyen ijedéseket mutat, ilyenkor aztán eszeveszetten fut, félénken hátratekintgetve.

Ha valakivel találkozik, kezet nyújt neki s ha az illető szintén nyújtja feléje az övét, kézszorítás helyett hirtelen a fefejsze tüskés részét nyomja kezébe. Borral is megkínálja s azután udvariasan búcsút vesz tőle olyformán, hogy elfordul tőle s úgy hajtogatja magát.

Az első izben való vendéghívást (két izben hív) különös alakban végzi. Midőn a házba, illetve szobába lép, tréfásan kérdezi, jól jött-e? Erre a háziaktól rendszeren azt a feleletet nyeri, hogy aligha jött jól. Mire könyvébe néz, számlálgatni kezd; körülnéz, szemléli az egyes bútorok helyét s hol melyik bútor áll, rámondja, hogy az ő könyve is úgy mutatja; az ő könyve is azt „mondja”, hogy a negyedik sarokban van a kályha, itt meg itt az asztal, lócza stb.; minden úgy van, az ő könyvében is, tehát mégis ez azon ház, a hová ő szándékozott jönni. Végül a gazda nevét is megmondja, mire már a házbeliek kénytelenek rámondani, hogy: „No, akkor mégis jól jött !”

Egy elhasznált adókönyvet vagy kalendáriumot visz magával s a fentebbi előzmények után elővéve, megjegyzi, hogy ez az ő útlevele; s abból – noha olynemű semmi sincs beleírva – elmondja, hogy ki ő s mondókáját a következőkben darálja le:

„N. N.-től vagyok küldve, hogy magát és családját a jövő vasárnap délutánján tartandó lakodalomra meghívjam. Ne szabadkozzék! . . . Lesz elég élmünk. Már kilencz napja, hogy kilencz vénasszony egy czinegét kopasz; a húsát megkapjátok.

Tollát a ház körül elszóráják, hogy ha talán valaki berugna és elesnék, puhára essék, magát meg ne üsse. Kiment 20 vadász vadászni. Lőttek rókát; a róka farkasra, a farkas szarvasra, a szarvas bárányra, a bárány pedig a tálba esett. Még három vadászt küldöttünk vadászni. Az egyik vak, a másik sánta, a harmadik semmit sem lát. A vak lövi, a sánta megfogja, a ki pedig semmit sem lát, az majd hordja a vadat. A Kába folyó elégeti, sült halunk léhát lesz.”

Ezután a meghívott házakat sorban elszámlálja és végül keresztvonást kér; mivégből a magával hordott tollat a család mindenegyus tagjával megfogtja, hogy mindegyik kötelezve érezze magát – még pedig végrehajtás terhe mellett! – a vendégségre való megjelenésre. A keresztvonás megadása után könyvét, a ludtollal együtt egy székre leszi le s hitelesítés és megpecsételés végett háromszor leül rá. A tollat meg egy kriminális helyre dűgja.

Végre előveszi csutoráját; kenyérdarabjait az asztra rakja. Csakóját, sipját, fejszét leteszi. Borral a ház valamennyi tagját megkínálja, kik a menyeyit kiisznak, annyit visszatöltenek s így a csutora mindig telve marad. A gyermekek közt kenyeret oszt szét.

A házigazda is megkínálja a vendéghívót hússal, borral s más egyébbel. Evés után távozik, lelkökre kötvé az illetőknek, hogy bizonyosan elmenjenek ám a lakodalomba, nehogy még többször is kelljen ezt az utat megtennie!

A lakodalmi napon még egyszer meghívja őket.

Ilyen hókus-z-pókuszokat minden háznál ismétél, mi – természetesen – sok időbe kerül, különösen, ha számos házat kell meghívnia.

A vendégségben a mulatságon kívül apró-cseprő dolgok elvégzésére is vállalkozik; pl. feludvarol, mint kiségitő a vendégeknek; az ajtó körül ácsorgó gyermekeknek ételmaradékot vet stb. Ez utóbbinál a gyermekekkel tréfás beszédbe elegyedik; megkérdi őket, honnan valók, kiknek a gyermekei. Rendesen azt felelik, hogy a vendéghívóé. Ebből s ilyféle apró feleletekből farag ő aztán vicczekel, gyakran igen találókat.

Általában a kínálkozó alkalmak jelölik ki a tréfáit, ötleteit melyek elénk gesztikuláció és mosolyt keltő hányi-vetiséggel kísérve, mindig biztosítja számukra a kívánt hatást. Ő – csakhogy mulattassa közönségét – képviselni igyekszik a komikum minden árnyalatát: néha izetlen, bamba, pajkoskodó, máskor ismét tekintélyt arrogáló; de különféle alakban nyilvánított magatartásából ritkán hiányzik a jóízű humor.

A hol a körülmények úgy hozzák magukkal, az erős fűszerezés-, színezéstől sem irtózik. Néha-néha bizony a trágárságba csap át, min azonban a tisztas vendégkoszoru mit sem ütközik meg, azt tartván e drasztikus magyar közmondással: „Urtól, bolondtól mindent fel kell venni!”

Az esküvőt leginkább vasárnapi napon tartják. Mielőtt elindulnának, a násznép főbbjeiből többen (a vőlegényen kívül 2 násznagy, egy nyoszolyóasszony, nyoszolyóleány és egy vőfély) a menyasszonyi házhoz mennek, ott megreggeliznek, azután fel- és kibokkrétázva néhol gyalog indulnak a templomba. A bántornyai fárabeliek akármilyen rossz idő s út van is, gyalog mennek: úgy hozza azt magával a szokás. A más fárabeliek azonban, ha tehetősebbek, kocsin utaznak esküvőre. A zenekíséret sohasem marad el. A menyasszony fehér vagy tarka ruhában, a két koszorusleány azonban mindig fehér ruhába öltözik. A koszorusleányok 12-13 évesek.

Esküvő után a vidékbeliek a korcsmába térnek, a hol esznek, isznak, tánczolnak.

Néhol csak a faluvégéig kísérik a menetet, hazajövet is ott várják őket.

A zenészek rázendítve valami indulófélét, a násznép eddigi komoly hangulata egyszerre vigabbnak ad helyet. Elénk kurjantások, kiabálások, ugrándozások közt vonulnak a menyasszonyi házhoz, hol az összegyűlt vendégek már várják őket. Ugyanezen idő alatt a vőlegény részéről meghívott vendégek meg a vőlegény szüleinek házához mennek össze.

Lakodalmi szokások.

Esküvőről való hazatérés után, mely a vidékbelieknél délután 3–4 körül történik, kezdődik a lakodalom. A násznép letelepedik, a zenészek ráhúzzák s – meg van a bevezetés. Ezután kis vártatva ebédhez látnak. Egyes fogások között a vőlegény násznagya mond felköszöntőt, a mi rendesen rövid figyelmeztető, vallásos beszéd. Pl.: „Ha kevesen vagyunk is, legyünk Isten előtt kedvesek.” A belatinczi farában az ebéd ételei között *boszmán* is szerepel. Búzalisztból készített torta. Ezt kettévágják s felét a vendégek között elosztják. Ugyanekkor tálban vizet hoznak be. Erre a vőlegény násznagya ezt mondja: „Ez Jordánnak tiszta vize, melyben Szent János Krisztust megkeresztelte. Ha közületek valaki ma még nem mosdott, mosdózzék most!” s befecskenkezi a vendégeket. Az ebéd elvégeztével tánczra kerekednek s az egész délutáni időt azzal töltik.

Lakodalmaikban egészen vallási szertartások honosodtak meg, melyeket szigoruan megtartanak. A főbb szertartások ünnepélyes keresztülvitele a násznagyok tisztéhez tartozik; ezek közül egyiket külső-, a másikat belső-násznagnak nevezik.

Mintegy két órával a vacsora előtt a szobában levő (belső-) násznagy a vendégeket csendre inti; míg a másik, kívül levő (külső-) násznagy, értve a csendreintés jelentését, mint a házaspár képviselője, koczogtatással az ajtón a következő szavakkal lép a szobába:

„Dicsértessék a Jézus Krisztus! Békesség legyen köztetek!”

Belső-násznagy: „Micsoda békességet hoztatok?”

Külső-násznagy: „Mi olyan békességet hoztunk, mint Krisztus az apostolainak.”

Erre a belső-násznagy felszólítja őt, hogy mondja el, mit szólt Jézus tanítványaihoz, midőn békességet hozott?

A külső násznagy azután a fehérvasárnapi evangéliumot mondja el könyv nélkül, szóról-szóra.

Midőn az evangéliumot elmondta, utána a belső-násznagy beszél oly megjegyzéssel, hogy „igen szép szavakat hozott”; azután tovább kérdi őt:

„Micsoda vallásuk vagytok?”

Külső-násznagy: „Római katolikusok.”

Belső-násznagy: „Mi is róm. katolikusok vagyunk; de hát mondja meg, miről is ismerjük meg a róm. kath. hitet?” Külső-násznagy: „A szentkeresztről” s keresztet vet magára.

A belső-násznagy még különféle apró, fogós kérdéseket intéz a külső-násznagyhoz, melyeket mind hosszú lenne reprodukálni s (a kérdező jártasága s szellemessége szerint) azon kérdések különfélék is.

Kérdései sorozatának befejezései ezek: „Mely országból valók”, „Hányan vannak?” Ez utóbbira a külső-násznagy tréfásan azt feleli: „Az asszonyok és gyermekeken kívül (kikel nem is számlálunk) mi, férfiak ötezeren.”

Belső-násznagy: „Hja! nekünk annyi helyünk nincsen, hogy ötezren elférnének, hanem ha tetszik, elvezettetjük magukat a korcsmába, ott van elég hely!”

Külső-násznagy: „Mi messziről jövünk, pénzünk nincsen; – talán mégis jut hely?” (s tréfásan folytatja:) mi majd ráfekszünk az asztalra, székre, ágyra; maguk meg az asztal, szék s ágy *alatt* is elférnek.” Belső-násznagy: „Jól van! látjuk, hogy erősen ragaszkodnak hozzánk, tehát mi magukat nem küldjük el, hanem ott van a szék, üljenek le! Igyanak, mert látjuk, hogy szomjasak.” (Akkor – közelebb vonulva az asztalhoz – mindegyik leül.) A belső-násznagy tovább kérdez: „Voltak-e ma szent-misé?”

Külső-násznagy: „igenis, voltunk!”

Belső-násznagy: „Eltudnák-e mondani, micsoda szent evangélium tartattot ma?” (T. i. azon vasárnap, melyen vagy mely körül a lakodalom tartatik.)

Külső-násznagy: „Egy-két szót elmondhatunk, de a többit ... nem tudom!” (Erre az illető a vasárnapi evangéliumot kezdi el s rendesen szóról-szóra el is mondja.)

A belső-násznagy még a bibliai történetből intéz több kérdést a külső-násznagyhoz, melynek gyakran alig van vége-hossza s 2-3 óráig is eltart. Mikor a kérdezősködésnek vége van, a násznagyok kezét szorítanak egymással s leülnek.

Nemsokára aztán az egyik vőfély egy gyermekkel köszönt a szobába,

kinek a fején üres kosár van s – a vőlegényre czélozva – kérdi:

„Ez az igazi, a kit várnak?” A belső-násznagy tréfásan ráfeleli: „Ez nem az igazi; ez az, a ki kosarat hozott”, (lehet nem az, kit ők várnak); ennek adjatok egy darab kenyeret s egy pohár bort; „hadd menjen!”

Azután a vőfély a nyoszolyóleányt vezeti be és az előbbi kérdést ismétli; mire a násznagy feleli:

„Nem ez az igazi, hanem azért ez csak maradjon itt; ezután még másokat várunk!”

Harmadszor a vőfély az új házaspárért megy s bevezetve őket a szobába, ezuttal is az előbbi alkalmakkor tett kérdést teszi fel.

A násznagyok most azt felelik: „Ezek azok! ezeket vártuk már 20 nap óta (itt annyi napot említ, a hány nap eltelik a kézfogás és lakodalom között) eddig mindig ezekért fáradtunk!”

Erre a külső-násznagy megfogja a vőlegény kezét, a vőlegény a menyasszonyt, a menyasszony a nyoszolyóleányt s a főasztal köré vezeti őket, kik jeladásra egyszerre leülnek.

A többi vendégek szintén helyet foglalnak, mert ezután már a vacsora feltalálása következik.

A lakodalomnak – különösen az idegen előtt – kétségkívül a szertartásai legérdekesebbek, melyekbe, a hol lehet, az illető szereplők szívesen becsempésznek valami ártatlan vicczet. Náluk e szertartásokat a násznagyoknak pontról-pontra kell tudniuk, ellenkező esetben a jelenlevő vendégek megbotránkoznak; azért násznagyul csak oly egyéneket hinak, kik mindezekben teljesen jártasak.

A szobából, hol a lakodalom tartatik, ilyenkor a bútorokat kihordják; a fal körül hosszú asztalokat tesznek vagy szegeznek melléjük – kél oldalt – ugyanoly hosszúságu lóczákat illesztenek. A szoba falaira meg különféle színü papírból czifrára kivagdalt képeket aggatnak. Különben a szobát nem diszítik.

Az asztalnál az első helyet a külső-násznagy foglalja el; mellette jobbról-balról a násznép, azután a vendégek hosszú sora s legvégén a zenészek. A belső-násznagy belül ül.

Az asztalu vászonterítővel vonják be, úgy rakják fel rá a szükséges esz-

közöket s a boros üvegeket is (már eleve) a megfelelő mennyiségben. A bor vacsora előtt is izlik.

A lakodalmi ünnep fénypontja este, vacsora közben van, azért ez alkalomra szokás hagyni az étel legjavát. Vacsorára sokféle ételt készítenek. Levest 4-5 félélt; van azonkívül hús (mártással), sültkáposzta (sonkával), pecsénye s gibanicza. Legvégül adják fel a tésztaneműeket, süteményeket. A kalácsokat az asztal közepére halmozzák s ki-ki vág belőlük tetszés szerint. Vacsora után tánczolnak, mulatnak, néha egész hajnalig is.

Vacsora után a menyasszony a vendégeket sorra csókolja s ennek fejében minden vendégtől egy-két hatost kap.

A lakodalomban a csendre és rendre a násznagyok ügyelnek fel, ha kell, erőlyes felszólalások s figyelmeztetések alakjában.

Az ételeket a vőfélyek hordják fel, rendesen rövid köszöntők kíséretében. A vendégek mulattatásáról a zenészeken kívül a vendégihívó (pozvacsin) gondoskodik hóbotos magaviseletével. A multság további részei s alakja és lefolyása nem sokban különbözik a korcsmai multságokétól, csakhogy sokkal tisztesebb jelleggel. Lakodalom alkalmával vagy multával a menyasszony haját rövidre vágják s mint asszonynak úgy szokás hordani.

A násznagyok egyikének tisztéhez tartozik még: az új házaspárnak tanácsot adni; és ezt gyakran igen szép, betanult beszéd kíséretében adják elő, egész szónoki hévvel, úgy, hogy a házaspárokon kívül, (kiknek a tanács szól,) még a vendégeket is meg-megrikatja. Beszédjének vége felé az új házaspár nevében az örömszüllőknek megköszöni felnevelésüket, jótetteiket, értük való szenvedésüket stb., a rokonoknak, keresztszüllőknek s szomszédoknak a megjelenését. Barátaitól is megható búcsút vesz. Mindezeket egyszerűen, de oly szivrehatóan tudja elmondani, hogy még a keményebb szívűek is elérzékenyülnek.

A rokonokból a meghaltakat szintén felemlíti, hogy az új házaspár – mielőtt lefeküdnék – imádkozzék a meghaltak üdvéért s a maguk jólétéért. Inti őket, hogy úgy viseljék magukat, mint Ábrahám Sálával. Aludni éjfél után 2-3 óra felé mennek. Reggel az új házaspár, továbbá egy nyoszolyóasszony s egy vőfély (négyen) misére mennek; ha fiókközségbeliek, csak délfelé mennek

haza, a mikor is az előző napi vendégek már együtt vannak. Ez alkalommal (második) a vendégek, – ház szerint – hoznak: 4 kalácsot (a háziasszony-, szakácsné-, vendégshivó- és zenészeknek egyet-egyet) s egy eleven tyúkot; némelyek pálinkát, tejfelt, turót, tojást stb. is visznek – segítségül.

Harmadik nap is összejönnek még s néha egész másnapig mulatnak. Mind a vőlegény, mind a menyasszony részéről meghitt vendégek külön-külön mulatnak az illetők szüleinek házánál.

Temetés, halotti tor.

A temetési szokások közül a babonás részeket jegyeztem fel, a többi alig különbözik a másvidéki temetési szokásoktól.

Ha a gazda vagy gazdaasszony meghal, midőn a szobából kiviszik, a házbeliek közül egy kiszalad s az istállóból a marhákat kiereszti, a kamrában a magnak való terményt megkeveri, hogy a marhák egészségesek maradjanak, a termés meg bő s hasznos legyen.

A halottnak más község határán való átszállítása, az illető más községben jégverést fog okozni. Ezt annyira hiszik, hogy néha csak csendőrök segítségével lehet a halottat átszállítani.

Temetéskor a szülő ne nézzen a sirba, mert elhalt gyermekét az első gyermeke is követi.

A ki temetés után a halottas kocsira vagy szekérre ül, az a kíséret közül legelőször hal meg.

Midőn a halottat már eltemették s az emberek visszatérnek ahhoz a házhoz, hol a halott volt, az otthon maradt házbeliek kisietnek, hogy a hazajövőket ők lássák először, nehogy ennek elmulasztásával majd a halottól féljenek. Egy edényben vizet is hoznak ki, fehér törülőruhával, hogy abban, illetve azzal a négy halottvivő és sirásó kezeiket megmoshassák, megtörölhessék. Kezeik megtörölése után a ruhát a sirásó a ház tetejére dobja.

A kocsit, melyen az elhunytat a temetőbe viszik, a halottasház udvarába huzzák vissza s ott egyik kerekét levéve, három napig otthagyják s haza

– lopva – éjjel viszik. Bizonyosan azért, hogy a halott haza ne járjon.

Ha temetés alkalmával esős idő van, hiedelmük szerint, a halottnak a lelke üdvözülni fog.

A halotti torra este jönnek össze. A halottas szobába belépő letérdel és imádkozik. Imája elvégzése után rendesen megnézi a ravatalon fekvő halottat. Azután pedig a többiekhez szegődve, szórakozás után néz.

A halotti torba menők nem annyira a halott iránt való kegyeletből, mint inkább a mulatozás, ivás kedvéért jönnek össze.

Néhol ugyancsak kijut az ivásból, egész a becsipésig. A gazdagabb házaknál ily alkalmakkor 2-3 akó bor elfogy. Éjfél után még pálinkát is kapnak egy-egy kukoriczapogácsával.

Az összegyültek, midőn már számosan vannak, hogy az idő könnyebben muljék, csoportokra oszolva, a férfiak pipaszó mellett, kártyáznak, kockást játszanak, a fiatalabb nem még a vinyározást, hangos nevetgélést is megengedi magának. Szórakozásukat éjfélig 3-4-szer megszakítják, hogy imádkozzanak. Imára a legtekintélyesebb egyén szólítja fel őket s a meddig ő imádkozik, a többiek is halkán imádkoznak.

Műveltebb embert megdöbbenene és elkeserítene azon maga viseletnek látása, mit az ilyen halotti toros népek még a legtisztesebb háznál s legtisztelteméltóbb emlékü halottnál is tanusítanak. Szomorú arczok helyett kajánul vigyorgó, tisztos viselet helyet néha egész utczai magatartást tapasztalni. Hogy mindezeket a bor még fokozza, azt szükségtelen mondani.

Jóérzésü, intelligens egyén mindebben a halott iránt való kegyelet s tisztelet megsértését látja; tényleg az is, de menthető azon körülménynél fogva, hogy e szokás – fájdalom! – igen sok más helyen is úgy van, legalább lényegileg.

Rendesen éjfélig vannak együtt; a rokonok egész éjjel. Reggel 3-4 óra felé már ismét szállingóznak egyesek vissza. A halottasház, míg a halottat el nem temetik, soha sincs néző nélkül.

NÉPIES HIEDELMEIK ALAKJAI.

A *lidérczfények* bolygó mérnökök lelkei, kik hamis földosztásért örökös vándorlásra vannak kárhóztatva.

Az ádventi lidérczfényt „Brezglavczi” (fejnélküli) néven ismerik. Ebben a keresztség nélkül elhalt és holtan született kisdedek remegő lelkeit vélik látni.

A *dögvést* vénasszony képében testesítik meg, a ki udvarról-udvarra járván, az állatokat megöli. Ez a *Kuga*.

A *kisértetekben* és *hazajárólekekben* hisznek. Ezirányu hiedelmeik a szomszéd göcseji s muraközi népével teljesen egyeznek.

Hiedelmüknek legérdekesebb alakjai a *divjedekle*, magyarul: *vadleányok*. Mondhatni, hogy már csak voltak. Ezek a csábítóan szép leányok különösen fiatal szántó legényekre vadásztak. Midőn a szántó munkáját elvégezte a vadleányok jó ebéddelel, vagy uzsonnával várták. Noha senkit sem látott maga körül, mégis, mikor étkezéshez fogott, a vadleányok egyszerre körülfoglak és addig ölegették, csiklandozták, míg csak élet volt benne. A vadleányok ellen ostort használtak védelmi eszközül, mely vélekedésük szerint régi időben ismeretlen volt. Mióta az ostor használatban van, azóta a vadleányok eltűntek.

Babonás szokások.

A zalai Vendség, fekvési helyzeténél fogva, meglehetősen elzárt terület s így babonás hiedelmük s naiv hiszékenységük is fentartotta magát, kivált azon községekben, melyek félreeső fekvésűek.

Babonás szokásaik, természetesen, régikeletűek; némelyiknek már céljával sincsenek tisztában. A legtöbbnek célja: betegségeket gyógyítani, veszedelemtől megóvni, szerencsét hozni vagy biztosítani, az ördögöket (gonosz lelkek) távoltartani, a halottak (lelkek) hazajárását meggátolni. Az ördögöktől s hazajáró lelkektől különösen tartanak.

A szokások gyakorlását, természetesen, az öregasszonyok értik legjobban; némelyek bátran kuruzsló számba jöhetnek, kik már a babona magasabb

nemeit is értik; de ebeli titkaikat nem árulják el, mert keresetforrásukat képezik.

Babonás szokásokból a főbbeket felsoroljuk.

Először időrendben, az év egyes napjaihoz kötött szokásokat soroljuk fel, kezdve a karácsonyi ünnepkörhöz fűződőknél.

Luczanap előtt egy jelképezett Lucza jár kísérelőjével. Az illető s kísérelője női személy. Mind a ketten fehér lepődőbe burkolódnak, fejüket elkendőzik s rá tollcsomóból készített szarvakat helyeznek. Azután a Lucza kezébe tányért vesz, melyre villát s disznószemeket rak és útnak indul kísérelőjével. Befordul egyes házakhoz s a szobákba ezen szavakkal toppan be: „Boga moli! Boga moli!” (Imádkozzá!) Erre a szobában levő gyermekek letérdelve hangosan imádkoznak. A daczoskodó gyermeket a Lucza azzal ijesztgeti, hogy ollóval kiszurja a semeit.

Luczanapján, napfelkelte előtt, kenyérlisztből nagyobb pogácsákat sütnek, azokat aznap a háziállatokkal etetik meg. Némely helyen az asztalfiókba is tesznek el ilyen luczanapi pogácsát, azon célból, hogy alkalomadtán porrá zúzva, valamelyik megbetegedett háziállatnak adják. Különösen akkor használják, ha az állatnak a szájából hab jó, vagyis azt hiszik, hogy az állat veszett.

Luczanapján nem szabad varrni, kenyeret sütni, fonni és mosni. Az asszonyoknak a szomszédba tilos járni. Különösen a vénasszonyoknak tilos. Gyakran megelik egy-egy anyókéval, hogy bottal kergetik ki az udvarból. Különben azzal ijesztik, hogy fejét a sajtár alá teszik.

Férfi is csak azon esetben mehet más házához, ha fején kalap és nem sipka van. Ha e tilalmakat megszegik, a tyúkok nem tojnak s a disznók rosszul esznek.

Luczanapján sarlót tesznek az istálló és disznóólak ajtaiba, azért, hogy a boszorkányok az ólba ne mehessenek be s a marhák, disznók étvágyát el ne vigyék.

A ki luczanapjától karácsonybőjt napjának déli 12 órájáig terjedő időközben magának fatalpakat készített, azután ugyanezen időközben egy korbácsos mindennap keveset dolgozott s a talpakat karácsony éjjelén az éjféli misére csizmájára felkötö, a korbácsot pedig zsebébe teszi, a falubeli boszorkányokat az éjféli misén mind megismeri, mert azok háttal az oltárnak s

arczczal visszafelé vannak fordítva. A boszorkányok az ilyen fatalpas egyént megismerik; meg is támadnák, de félnek a korbáctól.

Karácsony böjtjén tilos az asszonyoknak a szomszédba járni. E napon az asztal alá ekevasat, tököt és zabszalmát helyeznek, melyek vizkeresztig ott maradnak. Másutt e napon ebéd előtt a szobába hordanak, részint az asztalra, részint az asztal alá lószerszámot, ostort, egy csomó szénát; ekét, fejszét s több apró gazdasági eszközt; továbbá egy fazékba összeraknak mindenféle (általuk termelt) természemeket s azokat kaszakő- s pénzzel együtt a terítővel fedett asztalra helyezik el. A mik az asztalra hordatnak össze, azokat másnap eltávolítják; az asztal alatt levő tárgyakat azonban egész háromkirályok napjáig hagyják a szobában. Ily eljárás után erősen hiszik, hogy „jobb” termésük lesz s mások rosszakarata sem árthat nekik.

Karácsonyböjtjén a túrós és répás lepényfelékből az összes háziállatok is kapnak. A házigazda, midőn ebédelnek, vánkoston ül, hogy marhái jobban hizzanak. Arra nagyon ügyelnek, hogy ebédközben – e napon – senki se érje őket evésnél, mert ez szerencsétlenséget jelent.

Az asztal mellett húzódó padra cserépfazékat helyeznek s abba korpát szórnak. Egész vizkeresztnapjáig az asztalnál elköltött minden ételből az első kanál a fazékba megy. Vizkereszt előtti napon aztán, mihelyt a szenteltvizet meghozzák, abból egy keveset a fazékba öntenek, még lisztet szórnak hozzá s ezt összegyúrva, belőle pogácsát sütnek. E pogácsából vizkeresztnapján az összes állatok kapnak.

Karácsony nap előtti este sok helyütt szalmát szórnak el a szobában, hogy a gyermekek azon feküdjenek, emlékezetül annak, hogy a kis Jézuska is szalmán feküdt.

A felnőtt fiatalok a karácsonyböjti ebéd után kifutnak az udvarba, egy csomó vágott fát felnyalábolnak s azt a konyhába viszik. Ha páros számmal találta el, a következő évben férjhez megy vagy megnősül az illető. E napon a méheket megzavarják azzal, hogy bizonyos mennyiségű mézet kivesznek a kasból.

Karácsonyböjtjén a háziasszony lopva igyekezik a szomszéd udvaráról forgácsot hozni, azt a tyúkólra szórja, hogy tyúkjai jó tojók legyenek. Persze, a szomszédéi, honnan a forgácsot csente, rossz tojók maradnak a következő évben.

A falon függő képek mellé és az asztal mellett lévő sarkok falaira fenyőágakat szegeznek s azokat színes papírral is kicziczomázzák. Ez a betlehemi kisded emlékének szól.

Vacsora után egy vöröshagymát kettévágnak azt vigyázva szétszedik. A 12 hónapnak megfelelő 12 hagymaszeletet sorba rakják s azokra sót hintenek. A melyik szeleten a só „vizes” lesz, az annak megfelelő hónap esős, havas lesz. Ezután kezdődik néhol az általános mosakodás és pedig olyan vízben, mely a szentivánnapi éjjeli tüznél pörkölt és a nagyasszonynapján templomba vitt különböző virágokban van – e napon – kifőzve.

Az éjféli misére sokan tökmagot és babot visznek magukkal, hogy ezekből jó termésük legyen. Éjféli miséről hazafelé futva járnak. A ki a falujába vagy otthonába legelőszőr ér, az a következő nyáron elől fog járni az aratásban.

Az a hit általános, hogy karácsony éjjelén a háziállatok megszólalnak s egymással beszélgetnek. Főleg panaszaikkal állnak ilyenkor elő. Este az istállókat becsukják, elébük fogaikkal kifelé fordított boronákat támasztanak, hogy a boszorkányok az állatokhoz ne férközhessenek.

A mely utczában éjfél után a kutyák ugatnak, abból az utczából a következő évre menyasszony kerül ki.

Szentisvánnap reggel a mosdótál vizébe piros almát lesznek s úgy mosdának abból. Az almákkal arcukat dörzsölik, hogy arcuk piros színt nyerjen. A gyermekek néhány darab fával a szomszédba futnak, ott a fát a szoba földjére teszik, reá térdelnek és kalapjukat lengetve gyorsan mondogatják: „Bog nam daj telko piscanczov, (jeczekov, puiczekov stb.) kelko laszi na mojoj glavi! (Adjon Isten annyi csirkét, (borjut, malacztot stb.) a hány hajsza van a fejem!) És még több ily kívánságot hadarnak el gyorsan, a minek fejében pogácsát, gyümölcsöt stb. kapnak. A fát a szobában hagyják, elfutnak s kint az udvarban ismét megrakodnak s azzal folytatják köszöntésüket a többi házaknál.

Szentjánosnapján a gyermekek fűzfavesszőből font korbácscsal járnak korbácsolni. (Aprószenteknapja helyett.) A legöregebbik egyénen kezdik, a következő mondókéval: „Friss legyen, ne pereljen!” A fiataloknál: „Friss légy, egészséges légy, szót fogadj!” Még a gyümölcsfákat s méhkasokat is megkorbácsoltatják, hogy jó termést hozzanak, szaporodjanak. A korbács-

lásért pénzt, tésztát vagy gyümölcsöt kapnak.

Szilveszternapiján este a jobbmódu házakat a rezesbanda végigjárja s néhány hatosért zeneszóban kívánnak boldog újévet. Felnőttek s gyermekek, vegyest éjfélig csoportosan járnak a házak ablakai előtt s egyházi énekekkel üdvözlik a háznépet, melynek fejében kukoricza- s hajdinamálét kapnak.

Vízkeresztnap előestéjén ismét járnak az éjjeli énekesek, de – háromkirályokról énekelnek.

Újévtől kezdve gyertyaszentelőig párosával (némelyek harmonika szó mellett) faluról-falura járnak énekelni. Ezek már legények vagy nagyobb fiuk. Felbokkrétázva, kosárral kezükben vándorolnak. Mária-énekekkel állnak elő. Húst, szalonnát, tojást kapnak.

Farsang utolsó három napján erre is vig élet van. Különféle jelmezben járnak az összeverődött csapatok. Némelyik csoportban látni 5-6 eke elé fogott álarczost, mellettük az ostoros béressel, hátuk mögött a szántóval, ki az ekeszár-vát tartja. Mindegyik (férfiak) fehér szoknyába és kifelé fordított bundába öltöznek. Fejükön kenderből hosszú hajjal s papírsüveggel. Havat szántanak.

Hushagyókedden farsangi zsirt készítenek. Ez abból áll, hogy az aznap főzött húsnak zsiradékába jegenyefarügyeket tesznek s ezeket kisütik. A zsirt leszűrrik és főleg a háziállatok emlőin mutatkozó daganatok ellen használják gyógyyszerül. E zsirral kenik be az eketaliga tengelyét akkor, midőn tavasszal legelőször szántani mennek. Ez után a szántást bő termés kíséri.

Hushagyókedden szokás a lovakat, különösen a vemhes kanczákal jár-tatni. Elmennek a szomszédos falvakba is. Ezt a szokást azért gyakorolják, hogy a kanczák vemhesek legyenek.

Zöldfarsangnapján, csütörtökön szokásos a *csontolás*. Ez abból áll, hogy a megmaradt csontokat ebéd után (minden házasulandóra egyet számítva) a padlón körbe rakják, azután behívják a kutyát és a kinek a csontját először bekapja, az nőül vagy megy férjhez a következő évben.

Gergelynapján a parasztméhészek méheiket tisztogatják s kirepülésre készítetik a méheket.

Virágvasárnapján a templomban megszentelt cziczamaczaboróka- és virágzó somvesszőket csomókba kötik s a templomból való hazaérkezé-

sükkor a háztetőre dobják. Később egyrészt a méhesbe helyezik, hogy azok minél jobban szaporodjanak, más része pedig a háztetőn marad s nagy égháboruk, zivatarok alkalmával, néhány szálát levéve, azokkal a szobát füstölik, hogy a házat villámcsapástól megóvják.

Nagyszombaton és szentivánnapján éjjel tüzeket raknak. Szerintük Szent Iván csontjai elégetésének emlékére szól ez. Tudjuk, hogy ez tevédés. Eről azonban itt nincs terünk szólni, mert hisz általánosan tudott dolgokkal kellene foglalkoznunk. Ezen éjjeli tüzeknél (mint már a karácsonyi szokásoknál említettük,) különféle virágokat pörkölnek. Szentivánnapján még vadkomlóból kötelet fonnak s azt megpörkölve derekukra kötik, hogy a derékfájástól egész éven át mentek legyenek.

Szentgyörgynapján zöld fagalyakat tüzdelnek az ablakokba és kapukba, lenföldre a rosszak távoltartása céljából. A buza földre cziczamaczát visznek.

Tavaszzal, mielőtt az első szekér trágyát kivinnék a szántóföldre, előbb tarisznyában visznek oda trágyát, mert különben az egész trágyázásnak semmi hasznát sem látni.

Andrásnapján éjjel a férjhezmeni vágyó leányok megálmodják, hogy ki lesz a férjük, ha e napot megelőzőleg napig böjtölnek és mindennap egy buzaszemet lenyelnek.

Pünkösöd szombatján éjjel a pásztorok nem alusznak, hanem a legelőn a tűz mellett virasztanak. Hajnal felé hazasietnek és barmaikat nagyon korán a legelőre hajtják. Azt, a ki pünkösőnapján legkésőbbben hajtott ki, egész éven át „szopi-lopinak” csufolják.

Nagyszonnap reggel, napfelkelte előtt fejes kukoriczát sütnek s a hány tagja van a családnak, annyi részre osztják szét, hogy hidegletés ne érje őket.

A bántornyai fára némely községében (főleg Kis- és Nagypalinán) kender, lent nagyszonnap előtt nem törnek, hogy Mária a szerencsétlen tüzesetekről óvja meg őket. Ha ezen nap előtt törnének, lenük elégne.

Kiválóbb szentek neveit viselő napokon (melyeket a lelkészek a templomban figyelmükbe ajánlanak) sem törnek kender s lent, mást azonban dolgoznak.

Szentmiklósnap előtt való napon a vend gyermek is várja a Mikulást.

Egy legény Szent Miklósnak öltözik. Két fehér alsószoknyát ölt magára. Az egyiket a derekán köti meg, a másikat meg papi karingként testének felső részére húzza, fejére pedig kemény papirosból készített püspöksüveget lesz. Haja, szakála, bajusza kenderből van. Kezébe kukoricaszárból készített keresztet vesz. Ha kisérője van, azok is ilyen ruhába öltöznek, püspöksüveg nélkül. E helyett azonban a „poczin” nevezetű fejkötőt húzzák fejükre s lánczot, botot vesznek kezükbe. Este aztán megkezdik körutjukat a faluban. A Mikulás csak egy kisérővel lép a szobába, a többiek künn lánczot zörgetnek. A Mikulás a szobában a gyermekekhez fordul s ezt mondja nekik: „Imádkozzál, imádkozzál!” A gyerekek térdre esve imádkoznak. Ha valamelyik gyerek ezt nem teszi, lánczczal való megkötéssel és elkíséréssel ijesztik. Az imádkozó gyermekek megjutalmazására aszalt gyümölcsöt, diót, fehér répakoczkákat oszt szét.

Emberi betegségek gyógyításai.

Ha valaki orvosságot kap, azt megköszönni nem szabad, mert nem lesz hatása.

A *megigézést* a vendek is mosdóvízzel gyógyítják. Mihelyt gyermekeiknél, de különösen csecsemőiknél baj mutatkozik: azonnal a mosdóvizet csináló asszonyhoz futnak. Hiedelmük szerint háziállataiknál is ez a rögtöni s gyökeres gyógyítás legbiztosabb módja.

A *róolvasás* is megvan. Gyomor- s idegbajoknál fordulnak e gyógyítási módhoz.

A kinek a *lába kifczamodik*, *czérnát* vagy madzagot köt rá. A *czérnán* vagy madzagon kilencz gombnak kell lenni. (A gombokat „hozzáértő” embernek kell kötnie.) Csak kevesen tudnak olyan gombokat kötni. Azt hiszik, hogy így előbb helyre gyógyul. Az állatoknál szintén gyakorolják.

Apróbb babonák.

Virághéten nem szabad kenyeret sülni, mert akkor egész éven át penészesedik a kenyér. A jégfelhők ellen harangoznak és időnként puskaporral lövöldöznek. Ha nagy szél fú, akkor valaki bizonyosan felakasztotta magát.

Az állatokhoz füződő babonás szokások.

A háziállatok betegségeinél babonához, kuruzsláshoz fordulnak. A boszorkányos asszonyok rontják meg az állatokat, tehát ezek ellen kell először védekezni s ha a baj megtörtént, ezeket kell ártalmatlanná tenni. A boszorkányos asszonyok hushagyó előtt való pénteken, továbbá nagypéntek és pünkösöd előtt való péntek éjjelén a főbb utak keresztezésénél gyűlésre jönnek össze.

Ha valaki lovat s szarvasmarhát vesz, mielőtt udvarába hajtaná, a kapu közelébe vánkost és fejszét visz ki. Fejszével az állat tején kéresztet csinál s azután a földön fekvő vánkos mellé leszi le és keresztül hajtja rajtuk az állatot, hogy legyen oly egészséges, mint a vasfejsze s oly kövér, mint a vánkos.

A ki magnak való disznót vesz, azon a napon, melyen veszi, nem ad neki szemes ételt, mert ha azt adna neki, elvinné az előbbi gazdájától a fáját.

Egyéb állatokhoz füződő babonák: A ki a kakukot éhgyomorral hallja először, az abban az évben titokban mit sem tehet, hogy meg ne tudják. Tehát nem is lophat.

A ki a bubosbankát éhgyomorral hallja először, azt abban az évben többször hasmenés lepi meg.

A ki magát a fecskét előbb látja, mint a hangját hallaná, arra abban az évben sokat hazudnak.

MŰVELTSÉGI ÁLLAPOTOK.

Szerény ismertetésem folyamán tán sikerült itt-ott, közbevetőleg, töredékesen a zalamegyei vendék műveltségi állapotát is feltüntetni; azért e helyen összevont, rövid általánosságban inkább csak azon érintett részek ismétlésére szoritkozom, melyekhez még fel nem említett lényegesebb megjelölések, illetve tovább füzések kapcsolhatók.

Hogy a kortól elmaradtak, azon nincs mit csudálkoznunk. Elmaradt – a legujabb időkg – magyar nemzetünk is; annál inkább olyan kis nemzetiség, mint a vend, melynek intelligenciája sincs; nyelvét senki sem műveli, összes irodalma tankönyvek s imádságos könyvekre szoritkozik. Ez utóbbiak nagy részét sem érti jól, mert azokat Zágrábban és Marburgban adják ki s nyomtatják. Nyelve fejletlen, szószegény s az is fog maradni.

Közlekedési utai rosszak. Csak egy jó utvonala van: az az orszáút, mely Alsólendvától Regedén (Radkersburg) keresztül Stájerbe vezet.

Művelődési viszonyai azonban az ujjab időben igen kedvező fordulatot vettek, mit elsősorban a népiskoláknak s tanítóknak lehet tulajdonítani. Tanügye fokozatosan halad előre. Iskolái aránylag elég csinosak s czélszerű épületek. Egyes helyeken még emeletes iskolái is vannak. (Belatincz, Bántornya,) ellátva jó tanerőkkel, kiknek legtöbbje fiatal, magyar szellemű, ügybuzgó tanító. A magyarosodás az iskolák utján nagy lendületet vett, különösen ott, hol megfelelő számú tanerők vannak. Nagyobb számú állami iskolák felállításával a rendes iskolázás még jobban elősegitené a szépen indult magyarosodást.

A vend tanulékony, fogékony nép. Az iskolát szereti s általában szigor nélkül is szivesen küldi gyermekét iskolába, ha a mezei munkák engedik.

A *tánczot, éneket, zenét* rendkívül kedveli. Jó zeneképessége van, akár csak a csehnek. Csak kedvező körülmény s alkalom kellene ahoz, hogy nagyrésze muzsikussá váljék. Nemrégiben egy, a vendségben működött jeles kánlor-tanító egész raj muzsikus bandaanyagól képezett ki s azóta több banda van (egyszerű parasztemberekből álló), mely kottából játszik még az

egyszerű korcsmai mulatságokon is; s számuk folyton nő, mert ezek mind-egyike ismét másokat tanít be kottáról. Hegedűn, trombitán egyenlő mértékben jól játszanak: a ki tudja egyiket, megtanulja a másikat is. Mulatságokon mind a kétféle hangszert használják, felváltva.

A *világ folyásával*, mi őket közvetlen vagy közvetve nem érinti, keveset törődnek. Adójukat lefizetik s nyugodtan látnak munkájuk után. A polilika mit sem érdeklí őket; polgári jogaikra sem büszkék. Képviselőváztáskor arra szavaznak, akitől többet várnak, aki jobban megfizeti őket. Nem csuda! nem tudják mire való az a cifraság(!) tehát azon oldaláról veszik, (különben is haszonvágók,) a melyikről közvetlen hasznot vélnek húzni.

Nemzeti érzület tekintetében a vend se nem meleg, se nem hideg. Nem jutott még azon magaslatra, hogy ily dolgokban önmaga belátása szerint birjon állást foglalni. A pánszláv és illyr eszmét nem ismerik, de hazafias magyar érzelméről sem lehet náluk szó. A jövő nemzedék bizonyára magyar szellemű leend. Adja Isten!

*

Ezzel befejeztem a zalai vendekről szóló szerény ismertetésemet.³⁾

Lehet, hogy itt-ott tévesen ítéltem, helytelenül ismerttettem: mind-az azonban nem jóakaratomon mult. A jóakaraton kívül más egyébnak is kell lenni ahoz, hogy egy ismertetés teljesen hü, tökéletes lehessen: nagy élettapasztalat, emberismeret, finom észlelő-, leirőképessegen kívül megkivántatik, hogy a leiró számos évig vagy hosszabb időközönként köztük is éljen, hogy teljesen ismerje gondolkodásmódjukat stb. mert csak így tudhatja behatóbban megismertetni, jellemezni őket, kibuvárkodni szokásaik s erkölcsük okait.

Én e szerencsés körülmények között kellő ideig nem lehettem, a fentebbi tulajdonokkal pedig távolról sem dicsekedhetem s így – beismerve a valót – ismertetésem magam előtt is igen futólagos s hiányosnak tünik fel.

3 1887-ben irtam. Gönczi.

Véleményein szerint, az anyag elég érdekes volt hozzá: leirtam, ismer tettem előszeretettel, jó szándékkal, tőlem telhető részrehajlatlansággal.

Óhajtandó volna, hogy minél számosabban írják le községeik vagy vidékeikbeli népszokásokat addig, míg azok a régi alakban, régimóddal nyilatkoznak.

A művelődés nagy arányokban fejlődik, halad, a népműveltség is fokozatosan emelkedik; már pedig ez a népszokásokat is ki fogja eredetiségükből vetkőztetni; sőt a népéleti érdekességek nagy részét elsodorja, megsemmisíti.

A civilizáció által előbb-utóbb a nép családi s társadalmi élete nagy változásokon fog átmenni; egyöntetűbb, kozmopolitább jelleget veendő fel, oly alakban, mint azt jelenleg a nemzetek művelt osztályainál tapasztaljuk.

Azért az eredeti s érdekesebb szokások, erkölcsök leírása, népismeret szempontjából kiváló becsüek.

TARTALOM.

Előszó.	5
Bevezetés.	7
A zalamegyei vendekről általában.	10
Táplálékuk.	16
Egészségi állapot.	17
Ruházatuk.	18
Ház, lakás.	20
Foglalkozásuk.	29
Családi élet.	33
Társadalmi életük.	38
Vallási élet.	44
A nép jelleme.	47
Születés, keresztelés körül való szokások.	49
Házassági s esküvői szokások.	50
Lakodalmi szokások.	56
Temetés, halotti tor.	60
Népies hiedelmek alakjai.	62
Babonás szokások.	62
Emberi betegségek gyógyításai.	68
Apróbb babonák.	69
Az állatokhoz fűződő babonás szokások.	69
Műveltségi állapotok.	70

a tanárok e-kompetenciái a kétnyelvű iskolákban
e-kompetence učiteljev v dvojezičnih šolah

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

*Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada
ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.*

*A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és a Szlovén Köztársaság
Oktatási-, Tudományos- és Sportminisztériuma társfinanszírozásával valósul meg.*

a tanárok e-kompetenciái a kétnyelvű iskolákban
e-kompetence učiteljev v dvojezičnih šolah

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

Naložba v vašo prihodnost

OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

*Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada
ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.*

*A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és a Szlovén Köztársaság
Oktatási-, Tudományos- és Sportminisztériuma társfinanszírozásával valósul meg.*